

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Arbeidsmarkt Colland 2014

C10936

Peter Donker van Heel
Ruud Hoevenagel

Zoetermeer, 12 januari 2015

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Inleiding	9
1 Bedrijven	11
1.1 Aantal bedrijven	11
1.2 Bedrijven per grootteklasse	13
1.3 Bedrijven per regio	14
1.4 Bedrijven met en zonder cao	16
2 Werkzame personen	17
2.1 Werknemers naar deelsector	17
2.2 Werknemers naar grootteklasse	19
2.3 Werknemers per regio	20
2.4 Werkzame personen niet op de eigen loonlijst	21
2.5 Kenmerken van werknemers met een vast contract	24
3 De instroom van nieuw personeel	33
3.1 De omvang van de instroom	33
3.2 Herkomst van nieuw personeel	34
3.3 Kenmerken nieuw personeel	35
4 De uitstroom van personeel	41
4.1 De omvang van de uitstroom	41
4.2 Bestemming van de uitstroom	42
5 De doorstroom van personeel	45
5.1 Saldo van instroom en uitstroom	45
5.2 Doorstroom binnen de sector	46
6 Arbeidsmarktknelpunten	49
6.1 Openstaande vacatures	49
6.2 Moeilijk vervulbare vacatures	50
6.3 Toekomstige wervingsbehoefte	51
7 Conclusies	53
7.1 Inleiding	53
7.2 Uitkomsten per deelsector samengevat	53
7.3 Conclusies bedrijven	56
7.4 Conclusies werkbare personen	56
7.5 Conclusies nieuwe instroom	58
7.6 Conclusies uitstroom	58
7.7 Conclusies groei en doorstroom	58
7.8 Conclusies arbeidsmarktknelpunten	59
7.9 Conclusies toekomst arbeidsmarkt	59
7.10 Dwarsdoorsnede deelsectoren samen	59

Bijlage 1	Verantwoording	61
Bijlage 2	Bronnen	64
Bijlage 3	Arbeidsmarktregio's naar district	65

Voorwoord

Het bestuur van Colland Arbeidsmarkt heeft het initiatief genomen om via onderzoek actuele arbeidsmarktgegevens te verzamelen ter ondersteuning van beleidsvorming door sociale partners in de agrarische en groene sectoren. De uitkomsten van dit onderzoek zijn in dit rapport "Arbeidsmarkt Colland 2014" opgenomen.

Naar de mening van het bestuur geeft dit rapport een actueel beeld van en een solide inzicht in de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van de agrarische en groene sectoren. De hier gepresenteerde informatie is verzameld voor sociale partners, maar kan ook interessant zijn voor anderen zoals bedrijven, werknemers, het beroepsonderwijs, overheden en beleidsmakende instanties.

De urgentie van het zélf verzamelen en presenteren van deze informatie is door het verdwijnen van product- en bedrijfsschappen toegenomen. Mede daarom heeft Colland Arbeidsmarkt het initiatief genomen tot een arbeidsmarktonderzoek. Voor het verzamelen van de gegevens en om de inhoud én bruikbaarheid van de gegevens te verhogen, is daarbij samengewerkt met kenniscentrum Aequor, met de Groothandel Bloemen en Planten en met de Groothandel Groenten en Fruit. Deze laatste drie organisaties dragen zorg voor hun eigen publicaties.

In het rapport wordt zo veel mogelijk aangesloten bij reeds beschikbare informatie van Colland Arbeidsmarkt (de zogenaamde factsheets) en overig vrij verkrijgbare arbeidsmarkt gegevens. De informatie uit deze jaarlijks gepubliceerde factsheets wordt in dit rapport aangevuld met extra informatie over mobiliteit en verwachtingen van bedrijven in de nabije toekomst. Belangrijk is ook dat het door de omvang van het onderzoek mogelijk is om ook informatie te geven op het niveau van een aantal deelsectoren.

Wij bedanken de leden van de begeleidingscommissie en de onderzoekers van Panteia voor de plezierige samenwerking en de soms fundamentele en diepgravende discussies. Wij vertrouwen er op dat wij met dit rapport een kwalitatief goede bijdrage leveren aan uw inzicht en beleidsvorming op het gebied van arbeidsmarkt in uw sector, regio en/of bedrijf.

Riet Zweistra,
Jaap Bosma
Voorzitters Colland Arbeidsmarkt

Inleiding

Representatief onderzoek

In opdracht van Colland Arbeidsmarkt (hierna Colland) heeft Panteia onderzoek gedaan naar de stand van zaken van de arbeidsmarkt in de Colland-sector. Door middel van een online en een telefonische benadering zijn 3.169 van de 15.361 bedrijven bereikt (21%). Het beeld voor Colland als geheel achten wij betrouwbaar en representatief voor alle bedrijven die bij Colland zijn geregistreerd. Uitgangspunt zijn de 14 Colland-sectoren. Deze zijn in het onderzoek verder uitgesplit in 20 deelsectoren. Van de groenvoerdrogerijen is geen respons gerealiseerd, daarom is deze buiten beschouwing gelaten. De uitkomsten voor bedrijfsverzorging, paddenstoelenteelt en groothandel bloembollen zijn indicatief. De meeste uitkomsten voor de andere deelsectoren zijn voldoende betrouwbaar. Uitkomsten die zijn gebaseerd op te weinig cel-vulling en alleen een indicatief beeld geven zijn in elke tabel met een asterisk (*) aangegeven. Door afronding kan een optelling van percentages soms op 99 of 101 procent uitkomen. In bijlage 1 is een responsverantwoording gegeven. De eindverantwoordelijkheid berust geheel bij Panteia.

Vergelijking naar deelsector

De resultaten zijn weergegeven per deelsector. Om het lezen te vergemakkelijken is in de tabellen gebruik gemaakt van kleuren. Wanneer een bepaalde uitkomst bij een deelsector meer dan 10 procentpunten hoger is dan het gemiddelde van de hele Colland-sector, dan is dit aangegeven met **groen**. Wanneer een bepaalde uitkomst bij een deelsector meer dan 10 procentpunten lager is dan het gemiddelde van de hele Colland-sector, dan is dit aangegeven met **oranje**. Op deze wijze is per deelsector snel te zien waar en hoe deze deelsector afwijkt van het gemiddelde.

In de conclusie (sectie 7.9) is een kwalitatieve samenvatting van de resultaten gegeven per deelsector. Daarnaast zijn er sectorfiches die per sector de belangrijkste resultaten kwantitatief weergegeven, vergeleken met de Colland-sector als geheel. Alle kwantitatieve resultaten zijn online op de website van Colland te vinden per deelsector, inclusief een vergelijking met de gehele Colland-sector.

Vergelijking in de tijd beperkt

Een beeld is verkregen van de stand van zaken (ultimo derde kwartaal 2014), het daaraan voorafgaande jaar en het daarop volgende jaar. De dataverzameling was uitgespreid over een langere periode, rondom het einde van het derde kwartaal 2014. Dat houdt in dat bedrijven bij sommige vragen de stand van zaken weergeven van vóór of na 30 september 2014, maar gemiddeld wel per ultimo derde kwartaal 2014.

Het is de eerste keer dat dit onderzoek is uitgevoerd, waardoor vergelijking in de tijd niet mogelijk is. Wel is gebruik gemaakt van historische registratiegegevens van Colland.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 gaat in op de bedrijven, hoofdstuk 2 op de werkzame personen, hoofdstuk 3 de instroom van personeel, hoofdstuk 4 de uitstroom van personeel, hoofdstuk 5 de groei van het aantal werknemers en de doorstroom, hoofdstuk 6 de arbeidsmarktknelpunten en hoofdstuk 7 is de conclusie. De lezer met weinig tijd wordt aangeraden om direct door te gaan naar hoofdstuk 7.

1 Bedrijven

1.1 Aantal bedrijven

1.1.1 Aantal bedrijven naar deelsector

Per ultimo 2013 zijn er 15.361 bedrijven aangesloten bij Colland, inclusief groenvoederdrogerijen (tabel 1.1). Het onderzoek heeft betrekking op 15.353 bedrijven, exclusief groenvoederdrogerijen. De meeste bedrijven zijn er in de glastuinbouw (19%), dierhouderij (17%) en hoveniers (17%). Het aandeel van glasplanten en -bloemen is met 12 procent eveneens relatief hoog. De laagste aandelen bedrijven zijn er in bos- en natuurbeheer (1%), bedrijfsverzorging (0%), varkensverbetering (0%), paddenstoelenteelt (1%) en groothandel in bloembollen (1%).

Tabel 1.1 Aantal bedrijven per deelsector en aandeel per deelsector in het totaal van alle Colland-bedrijven, ultimo 2013

Aantal bedrijven per deelsector	Aantal bedrijven per ultimo 2013	Aandeel bedrijven in totaal
1. Loonwerk	2.208	14%
• Agrarisch loonwerk	1.240	8%
• Cultuurtechnische werken	968	6%
2. Bos en natuurbeheer	188	1%
3. Bedrijfsverzorging	36	0%
4. Hoveniers	2.700	18%
• Hoveniers	2.173	14%
• Groenvoorzieners	527	3%
5. Varkensverbetering	12	0%
6. Paddenstoelenteelt	159	1%
7. Dierhouderij	2.598	17%
• Melkveehouderij	1.184	8%
• Varkenshouderij	582	4%
• Pluimveehouderij	375	2%
• Graasdieren	457	3%
8. Glastuinbouw	2.811	18%
• Glasgroenten	1.004	7%
• Glasplanten en - bloemen	1.807	12%
9. Open teelten landbouw	1.093	7%
10. Open teelten tuinbouw	1.762	11%
• Open teelten fruitteelt	1.271	8%
• Open teelten tuinbouw overig	491	3%
11. Open teelten bloembollen	562	4%
12. Open teelten boomkwekerij	1.127	7%
13. Groothandel in bloembollen	97	1%
Totaal, exclusief groenvoederdrogerijen	15.353	100%
Groenvoederdrogerijen (niet in analyse)	8	
Totaal, inclusief groenvoederdrogerijen	15.361	

Bron: Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau (13 sectoren) en verdere bewerking Panteia op basis van bedrijvenonderzoek 2014 (20 deelsectoren).

1.1.2 Ontwikkeling van het aantal bedrijven

Het aantal bedrijven van Colland is in de periode 2006-2013 met 10 procentpunt afgenomen (tabel 1.2). Een relatief sterke toename van het aantal bedrijven is er in de bedrijfsverzorging (+24%), hoveniers (+14%) en in iets mindere mate bos- en natuurbeheer (+5%). Een relatief sterke daling van het aantal bedrijven is er bij de paddenstoelenteelt (-29%), glastuinbouw (-28%), open teelten bloembollen (-25%) en open teelten tuinbouw (-24%). Deze tijdreeksen zijn alleen beschikbaar voor de 13 Colland-sectoren en niet voor de 20 deelsectoren.

Tabel 1.2 Ontwikkeling aantal bedrijven Colland-sectoren (index 2006=100)

Aantal bedrijven 2006-2013 per deelsector (index 2006=100)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Loonwerk (agrarisch loonwerk en cultuurtechnische werken)	100	101	104	104	102	100	98	98
2. Bos- en natuurbeheer	100	116	114	113	112	112	104	105
3. Bedrijfsverzorging	100	100	117	114	114	117	121	124
4. Hoveniers (hoveniers en groenvoorzieners)	100	106	113	113	114	114	113	114
5. Varkensverbetering	100	92	83	67	78	75	92	100
6. Paddenstoelenteelt	100	96	92	86	83	75	69	71
7. Dierhouderij (melkveehouderij, varkenshouderij, pluimveehouderij, graasdieren)	100	102	107	106	110	112	110	114
8. Glastuinbouw (glasgroenten, glasplanten- en bloemen)	100	95	95	85	80	76	73	72
9. Open teelten landbouw	100	97	96	89	84	82	79	82
10. Open teelten tuinbouw (open teelten fruitteelt, open teelten tuinbouw overig)	100	101	97	92	85	83	74	76
11. Open teelten bloembollen	100	100	98	92	84	82	77	75
12. Open teelten boomkwekerij	100	100	100	97	93	92	90	89
13. Groothandel in bloembollen	100	103	102	102	103	103	100	95
Totaal	100	100	100	97	94	93	89	90

Bron: Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau (13 sectoren) en indexering door Panteia.

1.2 Bedrijven per grootteklasse

De grootteklasse van de bedrijven is uitgedrukt in het aantal werknemers volgens opgave van de bedrijven. De Colland-sector bestaat voor 60 procent uit bedrijven met maximaal vijf werknemers (tabel 1.3). De grootste aandelen kleine bedrijven zijn er bij de hoveniers (79%), dierhouderij (86%) en specifiek melkveehouderij (95%), varkenshouderij (74%) en graasdieren (89%, en open teelten landbouw (84%). Slechts 1 procent van alle bedrijven heeft meer dan 100 werknemers. Dit komt vooral voor in de bedrijfsverzorging (39%) en varkensverbetering (17%).

Tabel 1.3 Aandeel bedrijven per grootteklasse per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Grootteklasse	1-5 werkne mers	6-10 werkne mers	11-25 werkne mers	26-50 werkne mers	51-100 werkne mers	> 100 werkne mers	Totaal
1) Loonwerk	47%	21%	21%	8%	2%	1%	100%
• Agrarisch loonwerk	51%	21%	21%	6%	1%	0%	100%
• Cultuurtechnische werken	41%	23%	22%	10%	4%	1%	100%
2) Bos en natuurbeheer	63%	9%	16%	6%	4%	1%	100%
3) Bedrijfsverzorging*	43%	17%	0%	0%	0%	39%	100%
4) Hoveniers	71%	15%	10%	3%	1%	0%	100%
• Hoveniers	79%	13%	7%	1%	0%	0%	100%
• Groenvoorzieners	36%	24%	23%	11%	4%	2%	100%
5) Varkensverbetering	50%	33%	0%	0%	0%	17%	100%
6) Paddenstoelenteelt*	32%	19%	27%	13%	4%	4%	100%
7) Dierhouderij	86%	8%	4%	1%	1%	0%	100%
• Melkveehouderij	95%	3%	2%	0%	0%	0%	100%
• Varkenshouderij	74%	18%	6%	1%	2%	0%	100%
• Pluimveehouderij	69%	14%	12%	2%	1%	1%	100%
• Graasdieren	89%	5%	4%	2%	0%	1%	100%
8) Glastuinbouw	38%	20%	22%	12%	6%	2%	100%
• Glasgroenten	37%	22%	26%	12%	3%	1%	100%
• Glasplanten en - bloemen	39%	19%	20%	13%	7%	2%	100%
9) Open teelten landbouw	84%	9%	5%	1%	0%	0%	100%
10) Open teelten tuinbouw	57%	19%	17%	5%	2%	1%	100%
• Open teelten fruitteelt	58%	14%	21%	5%	1%	0%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	54%	31%	7%	3%	3%	1%	100%
11) Open teelten bloembollen	52%	19%	21%	6%	2%	0%	100%
12) Open teelten boomkwekerij	53%	19%	21%	5%	2%	1%	100%
13) Groothandel in bloembollen*	36%	14%	32%	16%	0%	2%	100%
Totaal	60%	16%	15%	5%	2%	1%	100%

Bron: Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau (13 sectoren) en verdere bewerking Panteia op basis van bedrijvenonderzoek 2014 (20 deelsectoren). * Indicatief.

1.3 Bedrijven per regio

De indeling van de bedrijven naar regio is gebaseerd op de zes districten zoals deze worden onderscheiden door UWV en gemeenten om de arbeidsmarktregio's af te bakenen in een overzichtelijk aantal regio's (tabel 1.4). In bijlage 2 is aangegeven hoe de 35 arbeidsmarktregio's zijn verdeeld over de zes districten. De verdeling per provincie is te vinden op de website van Colland.

Tabel 1.4 Aandeel bedrijven per regio per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Regio	Noord	Noord-West	Midden-West	Oost	Zuid-West	Zuid-Oost	Totaal
1. Loonwerk	16%	9%	17%	24%	14%	19%	100%
• Agrarisch loonwerk	16%	11%	10%	28%	11%	24%	100%
• Cultuurtechnische werken	16%	6%	26%	20%	18%	14%	100%
2. Bos en natuurbeheer	14%	3%	15%	41%	11%	15%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	33%	0%	0%	25%	0%	42%	100%
4. Hoveniers	13%	11%	20%	22%	12%	22%	100%
• Hoveniers	12%	11%	21%	21%	12%	23%	100%
• Groenvoorzieners	15%	13%	19%	25%	11%	17%	100%
5. Varkensverbetering	0%	0%	0%	50%	0%	50%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	4%	0%	0%	23%	0%	73%	100%
7. Dierhouderij	18%	6%	7%	33%	7%	30%	100%
• Melkveehouderij	29%	8%	8%	33%	6%	17%	100%
• Varkenshouderij	3%	1%	3%	31%	7%	55%	100%
• Pluimveehouderij	14%	1%	4%	30%	8%	44%	100%
• Graasdieren	14%	11%	12%	35%	8%	19%	100%
8. Glastuinbouw	4%	12%	46%	11%	12%	14%	100%
• Glasgroenten	5%	5%	35%	7%	24%	23%	100%
• Glasplanten en - bloemen	3%	17%	52%	14%	6%	10%	100%
9. Open teelten landbouw	26%	9%	16%	9%	20%	19%	100%
10. Open teelten tuinbouw	2%	6%	18%	27%	28%	19%	100%
• Open teelten fruitteelt	1%	4%	15%	30%	34%	17%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	6%	11%	26%	19%	14%	24%	100%
11. Open teelten bloembollen	7%	54%	27%	3%	5%	4%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	3%	2%	22%	21%	18%	34%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	0%	51%	49%	0%	0%	0%	100%
Totaal	10%	22%	14%	22%	21%	11%	100%

Bron: Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau (13 sectoren) en verdere bewerking Panteia op basis van bedrijvenonderzoek 2014 (20 deelsectoren). * Indicatief.

In de regio Noord heeft bedrijfsverzorging een relatief hoog aandeel bedrijven (33%), evenals melkveehouderij (29%) en open teelten landbouw (26%). Groothandel in bloembollen komt in Noord niet voor (0%). De regio Noord lijkt qua verdeling van de deelsectoren het meest op de totale Colland-sector in vergelijking met de andere vijf regio's; er zijn weinig uitschieters.

In de regio Noord-West is het aandeel bedrijven open teelten bloembollen (54%) en groothandel in bloembollen (51%) relatief groot. Alle andere deelsectoren zijn ondervertegenwoordigd, behalve groenvoorzieners (13%) en glasplanten en glasbloemen (17%).

In de regio Midden-West komen meer bedrijven in cultuurtechnische werken voor (26%), wat ook geldt voor glastuinbouw (46%), open teelten tuinbouw overig (26%), open teelten bloembollen (27%) en groothandel bloembollen (49%). Er zijn in de

regio Midden-West (vrijwel) geen bedrijven in bedrijfsverzorging (0%), varkensverbetering (0%), paddenstoelenteelt (0%), varkenshouderij (3%) en pluimveehouderij (4%).

In de regio Oost is er een oververtegenwoordiging van bos- en natuurbeheer (41%), varkensverbetering (50%), dierhouderij (33%) en specifiek melkveehouderij (33%) en graasdieren (35%). Daarnaast een ondervertegenwoordiging van bedrijven in glasgroenten (7%), open teelten landbouw (9%), open teelten bloembollen (3%) en groothandel in bloembollen (0%).

In de regio Zuid-West komen bedrijven in open teelten fruitteelt relatief veel voor (34%). Er is in deze regio een ondervertegenwoordiging van bedrijven in vrijwel alle andere deelsectoren, met uitzondering van hoveniers (12%), glasgroenten (24%), open teelten landbouw (20%), open teelten tuinbouw overig (14%) en open teelten boomkwekerij (18%).

De regio Zuid-Oost kenmerkt zich door relatief veel bedrijven in agrarisch loonwerk (24%), bedrijfsverzorging (42%), hoveniers (23%), varkensverbetering (50%), paddenstoelenteelt (73%), dierhouderij (30%) en specifiek varkenshouderij (55%) en pluimveehouderij (44%), glasgroenten (23%), open teelten tuinbouw overig (24%) en open teelten boomkwekerij (34%).

Er bestaat een sterke samenhang tussen de deelsector en regio. Elk van de 20 deelsectoren heeft een eigen geografische concentratie van bedrijven. De tabel van links naar rechts lezend is te zien dat de bedrijven per deelsector geografisch sterk geconcentreerd zijn. Elke deelsector is in één, hooguit twee, regio's geconcentreerd (groene vakjes). De bedrijven in agrarisch loonwerk zijn bijvoorbeeld meer geconcentreerd in de regio Zuid-Oost. Dit komt tot uitdrukking in een aantal typische bedrijfsactiviteiten in de regio's. In de regio Noord is er een relatief groot aandeel bedrijven in bedrijfsverzorging, in Noord-West meer teelten van bloembollen en groothandel in bloembollen, in Midden-West meer glasplanten- en bloemen, in Oost meer varkensverbetering en meer bos- en natuurbeheer, in Zuid-West meer open teelten fruitteelt en in Zuid-Oost meer paddenstoelenteelt en meer varkenshouderij.

1.4 Bedrijven met en zonder cao

In tabel 1.5 is te zien dat het grootste deel van de bedrijven aangeeft onder een cao te vallen (82%). De vraagstelling was: Valt uw bedrijf onder een cao? Formeel vallen alle bedrijven onder een cao, na algemeen verbindend verklaring (avv). Een deel van de bedrijven geeft aan niet onder een cao te vallen (18%). Dit kan worden verklaard doordat er in sommige deelsectoren geen (algemeen verbindend verklaarde) cao is, bijvoorbeeld de paddenstoelenteelt. In de meeste deelsectoren is het aandeel cao hoger dan 90 procent. Deelsectoren met een hoger aandeel zijn loonwerk (93%), varkensverbetering (100%), glastuinbouw (96%), open teelten bloembollen (96%), open teelten boomkwekerij (95%) en groothandel in bloembollen (100%). Een lager aandeel cao is er bij bedrijven in de bedrijfsverzorging (57%), paddenstoelenteelt (35%), dierhouderij (52%) en specifiek melkveehouderij (30%) en graasdieren (49%).

Tabel 1.5 Aandeel bedrijven met en zonder cao per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Deelsector	Met cao	Geen cao	Weet niet	Totaal
1. Loonwerk	93%	6%	0%	100%
• Agrarisch loonwerk	93%	7%	1%	100%
• Cultuurtechnische werken	94%	6%	0%	100%
2. Bos en natuurbeheer	80%	18%	2%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	57%	44%	0%	100%
4. Hoveniers	78%	21%	0%	100%
• Hoveniers	76%	23%	0%	100%
• Groenvoorzieners	86%	14%	0%	100%
5. Varkensverbetering	100%	0%	0%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	35%	60%	4%	100%
7. Dierhouderij	52%	46%	2%	100%
• Melkveehouderij	30%	69%	1%	100%
• Varkenshouderij	76%	20%	4%	100%
• Pluimveehouderij	86%	10%	4%	100%
• Graasdieren	49%	50%	2%	100%
8. Glastuinbouw	96%	2%	1%	100%
• Glasgroenten	97%	1%	1%	100%
• Glasplanten en - bloemen	96%	3%	1%	100%
9. Open teelten landbouw	80%	19%	2%	100%
10. Open teelten tuinbouw	89%	8%	3%	100%
• Open teelten fruitteelt	91%	7%	3%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	86%	12%	2%	100%
11. Open teelten bloembollen	96%	3%	1%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	95%	3%	2%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	100%	0%	0%	100%
Totaal	82%	16%	1%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014; ; * Indicatief.

2 Werkzame personen

2.1 Werknemers naar deelsector

2.1.1 Aantal werknemers

In 2013 zijn gemiddeld per maand 118.020 werknemers bij Colland geregistreerd (tabel 2.1). De analyses hebben betrekking op 117.917 werknemers, omdat groenvoederdrogerijen buiten beschouwing zijn gelaten wegens ontoereikende respons. Het aandeel van de glastuinbouw is het grootst (32%), met vooral glasplanten- en bloemen (22%). Het agrarisch loonwerk (9%) en de cultuurtechnische werken (10%) vertegenwoordigen samen 19 procent van alle werknemers. Hoveniers (5%) en groenvoorzieners (8%) hebben samen een aandeel van 13 procent. Glasgroenten is een relatief grote deelsector (10%).

Tabel 2.1 Aantal werknemers per deelsector en aandeel per deelsector in het totaal aantal werknemers (jaargemiddelde 2013 stand per ultimo maand)

Aantal werknemers per deelsector	Aantal werknemers	Aandeel werknemers in totaal
1. Loonwerk	21.970	19%
• Agrarisch loonwerk	10.406	9%
• Cultuurtechnische werken	11.564	10%
2. Bos en natuurbeheer	2.570	2%
3. Bedrijfsverzorging	2.184	2%
4. Hoveniers	15.534	13%
• Hoveniers	5.560	5%
• Groenvoorzieners	9.974	8%
5. Varkensverbetering	527	0%
6. Paddenstoelenteelt	2.487	2%
7. Dierhouderij	8.957	8%
• Melkveehouderij	1.946	2%
• Varkenshouderij	2.768	2%
• Pluimveehouderij	2.463	2%
• Graasdieren	1.780	2%
8. Glastuinbouw	37.314	32%
• Glasgroenten	11.876	10%
• Glasplanten en - bloemen	25.438	22%
9. Open teelten landbouw	3.375	3%
10. Open teelten tuinbouw	9.441	8%
• Open teelten fruitteelt	7.051	6%
• Open teelten tuinbouw overig	2.390	2%
11. Open teelten bloembollen	3.359	3%
12. Open teelten boomkwekerij	8.774	7%
13. Groothandel in bloembollen	1.425	1%
Totaal, exclusief groenvoederbedrijven	117.917	100%
Groenvoederdrogerijen (niet in analyse)	103	
Totaal, inclusief groenvoederdrogerijen	118.020	

Bron: Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau (13 sectoren) en verdere bewerking Panteia op basis van bedrijvenonderzoek 2014 (20 deelsectoren).

2.1.2 Ontwikkeling aantal werknemers

Het aantal werknemers is per 2013 twee procent lager vergeleken met 2006 (tabel 2.2). Na een toename van het aantal werknemers met acht procent tot 2008 volgt een gestage jaarlijkse daling tot en met 2013. Een sterke toename is er in varkensverbetering (+89%) en bos- en natuurbeheer (+18%). Een sterke afname van het aantal werknemers is er in de bedrijfsverzorging (-18%), open teelten bloembollen (-18%), groothandel bloembollen (-16%), glastuinbouw (-14%) en paddenstoelenteelt (-12%). Wegens het ontbreken van historische gegevens kan deze ontwikkeling niet voor alle deelsectoren worden weergegeven.

Tabel 2.2 Aantal werknemers per Colland-sector per jaar (jaargemiddelde stand ultimo maand), index 2006=100

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Loonwerk (agrarisch loonwerk en cultuurtechnische werken)	100	104	110	112	111	110	109	108
2. Bos- en natuurbeheer	100	117	122	127	127	127	117	118
3. Bedrijfsverzorging	100	104	107	105	100	96	92	82
4. Hoveniers (hoveniers en groenvoorzieners)	100	106	112	113	114	115	111	109
5. Varkensverbetering	100	103	103	101	119	135	130	189
6. Paddenstoelenteelt	100	89	82	75	70	67	71	88
7. Dierhouderij (melkveehouderij, varkenshouderij, pluimveehouderij, graasdieren)	100	106	110	116	121	122	120	132
8. Glastuinbouw (glasgroenten, glasplanten- en bloemen)	100	101	107	91	89	86	86	86
9. Open teelten landbouw	100	106	104	102	108	107	93	97
10. Open teelten tuinbouw (open teelten fruitteelt, open teelten tuinbouw overig)	100	114	114	108	102	102	94	96
11. Open teelten bloembollen	100	108	106	100	97	94	83	82
12. Open teelten boomkwekerij	100	108	109	108	107	109	108	109
13. Groothandel in bloembollen	100	98	92	89	89	90	85	84
Totaal	100	104	108	102	101	100	98	98

Bron: Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau (13 sectoren) en indexering door Panteia.

2.2 Werknemers naar grootteklasse

De verdeling van het aantal werknemers per grootteklasse van de bedrijven per deelsector is in de onderstaande tabel weergegeven (tabel 2.3). Voor het gemak hebben wij de verdeling van het aantal bedrijven per grootteklasse in de tabel opgenomen (zie onderste rij in de tabel). Driekwart van alle werknemers (77%) werkt bij een kwart van de bedrijven (24%), i.c. bedrijven met meer dan tien werknemers. Dit betekent dat er een groot deel bedrijven is met relatief weinig werknemers (zie ook tabel 1.2). Een kwart van de werknemers (23%) van de werknemers werkt bij 1 procent van alle bedrijven (met meer dan 100 werknemers).

In de deelsectoren bos- en natuurbeheer (38%), bedrijfsverzorging (99%), hoveniers (36%) en specifiek groenvoorzieners (56%), varkensverbetering (90%) en graasdieren (35%) werken relatief veel mensen bij grotere bedrijven. Bij hoveniers (41%), melkveehouderij (73%), pluimveehouderij (22%), graasdieren (33%) en open teelten landbouw (41%) zijn relatief veel werknemers bij kleine bedrijven.

Tabel 2.3 Aandeel werknemers per grootteklasse per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Grootteklasse	1-5 werk- nemers	6-10 werk- nemers	11-25 werk- nemers	26-51 werk- nemers	51-101 werk- nemers	> 100 werk- nemers	Totaal
1. Loonwerk	11%	14%	28%	23%	15%	10%	100%
• Agrarisch loonwerk	15%	15%	31%	20%	11%	9%	100%
• Cultuurtechnische werken	8%	12%	24%	26%	18%	10%	100%
2. Bos en natuurbeheer	9%	4%	16%	15%	18%	38%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	0%	0%	0%	0%	0%	99%	100%
4. Hoveniers	17%	12%	18%	11%	7%	36%	100%
• Hoveniers	41%	23%	25%	7%	4%	0%	100%
• Groenvoorzieners	4%	6%	13%	13%	8%	56%	100%
5. Varkensverbetering	3%	7%	0%	0%	0%	90%	100%
6. Paddenstoelteelt*	5%	9%	21%	25%	14%	27%	100%
7. Dierhouderij	38%	16%	16%	9%	9%	12%	100%
• Melkveehouderij	73%	12%	10%	5%	0%	0%	100%
• Varkenshouderij	31%	27%	15%	4%	23%	0%	100%
• Pluimveehouderij	22%	14%	26%	12%	8%	19%	100%
• Graasdieren	33%	8%	10%	14%	0%	35%	100%
8. Glastuinbouw	6%	8%	21%	24%	20%	20%	100%
• Glasgroenten	6%	10%	26%	28%	12%	18%	100%
• Glasplanten en - bloemen	5%	8%	19%	23%	25%	21%	100%
9. Open teelten landbouw	41%	16%	18%	10%	8%	7%	100%
10. Open teelten tuinbouw	12%	14%	27%	16%	11%	19%	100%
• Open teelten fruitteelt	12%	10%	33%	19%	8%	18%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	14%	25%	13%	8%	20%	20%	100%
11. Open teelten bloembollen	15%	14%	34%	21%	12%	4%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	11%	12%	29%	14%	11%	24%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	7%	9%	33%	32%	0%	18%	100%
Totaal aantal werknemers	12%	11%	22%	18%	13%	23%	100%
Totaal aantal bedrijven (tabel 1.2)	60%	16%	15%	5%	2%	1%	100%

Bron: Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau (13 sectoren) en verdere bewerking Panteia op basis van bedrijvenonderzoek 2014 (20 deelsectoren). * Indicatief.

2.3 Werknemers per regio

De werknemers van Colland-bedrijven samen zijn redelijk gelijk verspreid over Nederland, maar wel met grote concentraties van deelsectoren in bepaalde regio's (zie tabel 2.4). In de regio Noord is er een relatief groot aandeel werknemers in bedrijfsverzorging, in Noord-West teelten van bloembollen en groothandel in bloembollen, in Midden-West glasplanten- en bloemen, in Oost bos- en natuurbeheer en pluimveehouderij, in Zuid-West open teelten fruitteelt en Zuid-Oost paddenstoelenteelt, varkenshouderij en varkensverbetering.

In Noord is het aantal werknemers in bedrijfsverzorging oververtegenwoordigd (51%), net als bij groenvoorzieners (21%) en melkveehouderij (33%). In Noord-West is er een hoog aandeel werknemers in open teelten bloembollen (52%) en groothandel in bloembollen (55%). In Midden-West zijn meer werknemers in glasplanten en -bloemen (51%) en groothandel in bloembollen (45%). In Oost is agrarisch loonwerk (30%) oververtegenwoordigd, evenals bos- en natuurbeheer (54%), melkveehouderij (36%), pluimveehouderij (53%), graasdieren (64%) en open teelten boomkwekerij (36%). In Zuid-West is het aantal werknemers relatief groot in cultuurtechnische werken (23%), open teelten tuinbouw (24%) en specifiek in open teelten fruitteelt (29%). In Zuid-Oost zijn er relatief veel werknemers in varkensverbetering (94%), pluimveehouderij (34%), glasgroenten (39%) en open teelten boomkwekerij (36%). De verdeling naar provincie per deelsector is te vinden op de website van Colland.

Tabel 2.4 Aandeel werknemers per regio per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Regio	Noord	Noord-West	Midden-West	Oost	Zuid-West	Zuid-Oost	Totaal
1. Loonwerk	15%	10%	18%	23%	16%	19%	100%
• Agrarisch loonwerk	17%	12%	10%	30%	8%	23%	100%
• Cultuurtechnische werken	12%	8%	25%	16%	23%	15%	100%
2. Bos en natuurbeheer	10%	1%	25%	54%	4%	6%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	51%	0%	0%	25%	0%	25%	100%
4. Hoveniers	17%	9%	18%	19%	10%	27%	100%
• Hoveniers	10%	10%	20%	23%	11%	25%	100%
• Groenvoorzieners	21%	8%	17%	17%	9%	28%	100%
5. Varkensverbetering	0%	0%	0%	6%	0%	94%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	9%	0%	0%	19%	0%	72%	100%
7. Dierhouderij	11%	2%	3%	43%	5%	36%	100%
• Melkveehouderij	33%	6%	7%	36%	4%	15%	100%
• Varkenshouderij	2%	0%	2%	24%	7%	66%	100%
• Pluimveehouderij	8%	1%	1%	53%	4%	34%	100%
• Graasdieren	4%	3%	5%	64%	4%	19%	100%
8. Glastuinbouw	3%	16%	43%	9%	9%	20%	100%
• Glasgroenten	3%	6%	27%	8%	17%	39%	100%
• Glasplanten en -bloemen	2%	21%	51%	9%	6%	11%	100%
9. Open teelten landbouw	15%	19%	11%	8%	19%	28%	100%
10. Open teelten tuinbouw	5%	5%	29%	21%	24%	16%	100%
• Open teelten fruitteelt	1%	2%	30%	21%	29%	16%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	14%	11%	27%	21%	11%	16%	100%
11. Open teelten bloembollen	7%	52%	29%	6%	4%	2%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	1%	1%	19%	36%	7%	36%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	0%	55%	45%	0%	0%	0%	100%
Totaal	10%	11%	25%	20%	11%	23%	100%

Bron: Bedrijvenenquête Panteia. * Indicatief.

2.4 Werkzame personen niet op de eigen loonlijst

2.4.1 De inzet van inleenkrachten

Nagegaan is in hoeverre er momenteel personen bij het bedrijf werken die niet op de loonlijst staan, waarbij specifiek is gevraagd naar de inzet van uitzendkrachten, freelancers of zzp-ers, collegiale inleen, payrollmedewerkers en overige vormen van extern personeel. We noemen dit extern personeel. Een deel hiervan wordt ingeleend via derden, maar onbekend is welk deel. Voor uitzendkrachten en payrollmedewerkers is duidelijk dat het om inleenkrachten gaat. In hoeverre zzp-ers rechtstreeks worden ingezet dan wel via derden is niet verder onderzocht. Stagiairs en meewerkende familieleden zijn hierbij buiten beschouwing gelaten.

Per ultimo derde kwartaal 2014 zijn er 45 duizend personen werkzaam bij Colland-bedrijven, die niet op de eigen loonlijst staan. Dit is een momentopname, waarbij bekend is dat dit aantal sterk fluctueert door het jaar heen. Ten opzichte van alle werknemers in 2013 is het aandeel extern personeel 38 procent (tabel 2.5 laatste kolom). Relatief veel extern personeel wordt ingezet door hoveniers (49%), paddenstoelenteelt (49%), glasgroenten (85%) en open teelten landbouw (58%).

Een substantieel deel van het extern personeel bestaat uit uitzendkrachten. Per ultimo derde kwartaal 2014 zijn 27.000 uitzendkrachten werkzaam. Dit is 23 procent ten opzichte van het totaal aantal eigen werknemers (tabel 2.5). Ook dit is een momentopname en dit aantal fluctueert vermoedelijk sterk door het jaar heen. Uitzendkrachten komen meer voor in de paddenstoelenteelt (47%), glastuinbouw (50%) en open teelten landbouw (34%)¹.

Ten opzichte van alle eigen werknemers wordt nog eens vijf procent freelancers en zzp'ers ingezet. De inzet van freelancers en zzp'ers komt het meest voor in de varkenshouderij (16%). Collegiale inleen (1%), payroll (2%) en overig vormen van extern personeel (6%) komen relatief beperkt voor.

¹ Ander onderzoek in de tuinbouw resulteerde in 32 procent uitzendkrachten ten opzichte van het eigen personeel voor de tuinbouw als geheel. Vergelijking met ons onderzoek laat een even hoog percentage zien voor de glastuinbouw, een lager percentage voor hoveniers en een lager percentage voor de open teelten. Dit betreft echter cijfers van 2011, met een ander steekproefkader (LISA en PROSU) en een ander meetmoment (juni), waardoor precieze vergelijking niet mogelijk is. Zie: Wit, J.de, P. Donker van Heel en D. van Buren, *Arbeidsmarktmonitor Tuinbouw 2012*, Ecorys, Rotterdam, 2012.

Tabel 2.5 Aandeel werkzame personen niet op de eigen loonlijst ultimo derde kwartaal 2014 t.o.v. aantal werknemers op de eigen loonlijst in 2013, per deelsector

Aandeel ten opzichte van het aantal eigen werknemers (%)	Aandeel uitzendkrachten	Aandeel free-lancers of zzp-ers	Aandeel collegiale inleen	Aandeel payroll-medewerkers	Aandeel andere vormen van inleen	Aandeel soort onbekend	Aandeel extern totaal t.o.v. eigen werknemers
1. Loonwerk	4 %	10 %	2 %	2 %	2 %	4 %	24 %
• Agrarisch loonwerk	4 %	7 %	1 %	0 %	2 %	4 %	18 %
• Cultuurtechnische werken	5 %	12 %	4 %	3 %	1 %	3 %	29 %
2. Bos en natuurbeheer	2 %	5 %	2 %	0 %	3 %	2 %	14 %
3. Bedrijfsverzorging	-	-	-	-	-	-	-
4. Hoveniers	9 %	6 %	3 %	3 %	17 %	1 %	38 %
• Hoveniers	9 %	11 %	2 %	4 %	23 %	1 %	49 %
• Groenvoorzieners	10 %	3 %	3 %	2 %	12 %	0 %	31 %
5. Varkensverbetering	6 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %	9 %
6. Paddenstoelenteelt*	47 %	0 %	0 %	1 %	1 %	0 %	49 %
7. Dierhouderij	6 %	9 %	1 %	2 %	9 %	3 %	29 %
• Melkveehouderij	5 %	11 %	1 %	2 %	11 %	2 %	32 %
• Varkenshouderij	5 %	16 %	1 %	2 %	6 %	0 %	31 %
• Pluimveehouderij*	8 %	3 %	0 %	1 %	3 %	6 %	22 %
• Graasdieren*	6 %	4 %	0 %	1 %	22 %	2 %	36 %
8. Glastuinbouw	50 %	3 %	1 %	2 %	4 %	0 %	60 %
• Glasgroenten	68 %	2 %	0 %	5 %	9 %	1 %	85 %
• Glasplanten en - bloemen	41 %	3 %	1 %	0 %	2 %	0 %	47 %
9. Open teelten landbouw	34 %	8 %	1 %	7 %	7 %	1 %	58 %
10. Open teelten tuinbouw	15 %	1 %	0 %	2 %	9 %	1 %	27 %
• Open teelten fruitteelt*	17 %	0 %	0 %	3 %	4 %	0 %	24 %
• Open teelten tuinbouw overig*	12 %	2 %	0 %	0 %	19 %	1 %	35 %
11. Open teelten bloembollen	30 %	2 %	2 %	4 %	3 %	0 %	42 %
12. Open teelten boomkwekerij	5 %	2 %	0 %	1 %	4 %	0 %	13 %
13. Groothandel in bloembollen*	6 %	1 %	1 %	0 %	6 %	0 %	14 %
Totaal	23 %	5 %	1 %	2 %	6 %	1 %	38 %

Bron: Panteia bedrijven onderzoek 2014; * Indicatief; - geen waarnemingen.

2.4.2 De inzet van uitzendkrachten nader beschouwd

De inzet van uitzendkrachten is nader onderzocht (tabel 2.6). De helft van de bedrijven heeft in de afgelopen twaalf maanden gebruik gemaakt van uitzendwerk, gerekend vanaf het moment van meten (49%). Dit aandeel is relatief hoog bij groenvoorzieners (61%), paddenstoelenteelt (85%), glastuinbouw (87%), open teelten tuinbouw (60%) en specifiek open teelten fruitteelt (59%), open teelten tuinbouw overig (60%), open teelten bloembollen (89%), open teelten boomkwekerij (63%) en groothandel in bloembollen (94%). Ander onderzoek in de tuinbouw geeft een aandeel van 37 procent voor de tuinbouwbedrijven, waarbij het aandeel bij hoveniers, glastuinbouw en open teelten redelijk vergelijkbaar is (De Wit, e.a., 2012).

Aan bedrijven is gevraagd welk deel van de totale loonkosten in de afgelopen twaalf maanden is besteed aan uitzendwerk, gerekend vanaf het moment van meten (tabel 2.6). Dit aandeel – dat alleen is berekend voor de bedrijven die uitzendwerk hebben ingezet – is gemiddeld 32 procent. Een relatief hoog aandeel is er bij bedrijfsverzorging (60%), glasgroenten (55%) en open teelten fruitteelt (45%). Ander onderzoek in de tuinbouw komt op een aandeel van 34 procent voor de

tuinbouwbedrijven voor 2011, waarbij het aandeel bij hoveniers, glastuinbouw en open teelten vergelijkbaar is (De Wit, e.a., 2012).

Ruim een derde van alle bedrijven die per ultimo derde kwartaal 2014 gebruik maken van uitzendwerk (36%) is er niet van op de hoogte of het uitzendbureau beschikt over een SNA-keurmerk gebaseerd op NEN 4400-1 certificaat (tabel 2.6). De uitzendbureaus die door de andere bedrijven worden ingezet hebben volgens de respondenten vrijwel allemaal een dergelijk SNA-keurmerk (96%). Een lager aandeel is er bij cultuurtechnische werken (74%) en groothandel in bloembollen (85%).

Tabel 2.6 Bedrijven met uitzendwerk nader beschouwd per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

	Aandeel bedrijven die hebben gewerkt met uitzendkrachten in de afgelopen 12 maanden	Aandeel kosten uitzendwerk van de totale loonkosten in de afgelopen 12 maanden	Aandeel bedrijven dat werkt met uitzendbureaus met SNA-keurmerk (excl. 36% weet niet)	Aandeel bedrijven met buitenlandse uitzendkrachten (van 49%)	Aantal buitenlandse uitzendkrachten	Uitzendkrachten Polen	Uitzendkrachten Roemenië	Uitzendkrachten Bulgarije	Uitzendkrachten ander land
Rijpercentages									
1. Loonwerk	37%	13%	81%	14%					
• Agrarisch loonwerk	28%	11%	94%	8%					
• Cultuurtechnische werken	50%	15%	74%	19%					
2. Bos en natuurbeheer	25%	7%	87%	14%					
3. Bedrijfsverzorging*	17%	60%	100%	100%	+	+			
4. Hoveniers	36%	19%	92%	5%					
• Hoveniers	31%	19%	92%	1%					
• Groenvoorzieners	61%	19%	91%	10%					
5. Varkensverbetering	33%	-	100%	0%					
6. Paddenstoelenteelt*	85%	37%	100%	90%	+				
7. Dierhouderij	24%	31%	99%	18%					
• Melkveehouderij	16%	39%	100%	4%					
• Varkenshouderij	42%	25%	96%	28%					
• Pluimveehouderij*	46%	24%	100%	34%					
• Graasdieren	17%	33%	100%	0%					
8. Glastuinbouw	87%	45%	99%	90%	+	+			+
• Glasgroenten	95%	55%	99%	91%	+	+			+
• Glasplanten en -bloemen	82%	37%	98%	89%	+	+			+
9. Open teelten landbouw	50%	35%	94%	44%	+	+			
10. Open teelten tuinbouw	60%	39%	94%	87%	+	+			
• Open teelten fruitteelt*	59%	45%	91%	93%	+	+			
• Open teelten tuinbouw overig*	60%	30%	100%	80%					
11. Open teelten bloembollen	89%	33%	100%	72%	+	+			
12. Open teelten boomkwekerij	63%	22%	100%	64%					
13. Groothandel in bloembollen*	94%	8%	85%	47%					
Totaal	49%	32%	96%	60%					

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014; * Indicatief; - Geen waarnemingen; + Meer dan 1.000.

Van alle bedrijven die gebruik maken van uitzendkrachten (49%) maakt 60 procent gebruik van buitenlandse uitzendkrachten (tabel 2.6). Dit komt vooral voor bij bedrijfsverzorging (100%), paddenstoelenteelt (90%), glasgroenten (91%), glasbloemen -en planten (89%), open teelten fruitteelt (93%), open teelten tuinbouw

overig (80%), open teelten bloembollen (72%) en open teelten boomkwekerij (63%).

Buitenlandse – en vooral Poolse – uitzendkrachten komen in absolute aantallen vooral voor bij bedrijfsverzorging, paddenstoelenteelt, glasgroenten, glasplanten en -bloemen, open teelten landbouw, open teelten fruitteelt en open teelten bloembollen. Uitzendkrachten uit andere landen komen vooral voor in de glastuinbouw. Er is onvoldoende informatie verkregen om aan te geven hoeveel Roemenen en Bulgaren in bepaalde deelsectoren werken via uitzendwerk.

2.5 Kenmerken van werknemers met een vast contract

2.5.1 Aandeel werknemers met vast contract

Twee derde van de werknemers heeft momenteel een vast contract (67%) en een derde heeft een tijdelijk contract (33%). Een hoog aandeel vaste contracten is er bij loonwerk (84%), bos en natuurbeheer (81%), hoveniers (82%) en specifiek groenvoorzieners (86%), varkensverbetering (78%), graasdieren (80%) en groothandel in bloembollen (82%). Een hoog aandeel tijdelijke contracten is er bij paddenstoelenteelt (51%), glasgroenten (47%), open teelten tuinbouw (64%) en specifiek open teelten fruitteelt (76%) en open teelten bloembollen (50%). Ander onderzoek in de tuinbouw geeft een aandeel vaste contracten van 65 procent voor de tuinbouwbedrijven in 2011 met een lager aandeel bij hoveniers (De Wit, e.a., 2012).

Tabel 2.7 Aandeel werknemers naar type contract per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Type contract	Vast	Tijdelijk	Totaal
1. Loonwerk	84 %	16 %	100 %
• Agrarisch loonwerk	83 %	17 %	100 %
• Cultuurtechnische werken	84 %	16 %	100 %
2. Bos en natuurbeheer	81 %	19 %	100 %
3. Bedrijfsverzorging*	63 %	37 %	100 %
4. Hoveniers	82 %	18 %	100 %
• Hoveniers	76 %	24 %	100 %
• Groenvoorzieners	86 %	14 %	100 %
5. Varkensverbetering	78 %	22 %	100 %
6. Paddenstoelenteelt*	49 %	51 %	100 %
7. Dierhouderij	74 %	26 %	100 %
• Melkveehouderij	75 %	25 %	100 %
• Varkenshouderij	75 %	25 %	100 %
• Pluimveehouderij	69 %	31 %	100 %
• Graasdieren	80 %	20 %	100 %
8. Glastuinbouw	64 %	36 %	100 %
• Glasgroenten	53 %	47 %	100 %
• Glasplanten en - bloemen	70 %	30 %	100 %
9. Open teelten landbouw	60 %	40 %	100 %
10. Open teelten tuinbouw	36 %	64 %	100 %
• Open teelten fruitteelt	24 %	76 %	100 %
• Open teelten tuinbouw overig	67 %	33 %	100 %
11. Open teelten bloembollen	50 %	50 %	100 %
12. Open teelten boomkwekerij	70 %	30 %	100 %
13. Groothandel in bloembollen*	82 %	18 %	100 %
Totaal	67 %	33 %	100 %

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

2.5.2 Geslacht

Van alle werknemers met een vast contract is een aantal kenmerken vastgesteld. In tabel 2.8 is de verdeling naar geslacht te zien. In de agrarische sector als geheel werken meer mannen (77%) dan vrouwen (23%). Het aandeel mannen is relatief hoog in loonwerk (93%) en hoveniers (88%). Het aandeel vrouwen is relatief hoog in paddenstoelenteelt (79%), melkveehouderij (33%), graasdieren (39%), glastuinbouw (36%) en open teelten tuinbouw overig (35%). Alleen binnen de paddenstoelenteelt werken meer vrouwen (79%) dan mannen

Tabel 2.8 Aandeel werknemers met een vast contract naar geslacht per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Geslacht	Man	Vrouw	Totaal
1. Loonwerk	93%	7%	100%
• Agrarisch loonwerk	91%	9%	100%
• Cultuurtechnische werken	94%	6%	100%
2. Bos en natuurbeheer	68%	32%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	78%	22%	100%
4. Hoveniers	86%	14%	100%
• Hoveniers	88%	13%	100%
• Groenvoorzieners	85%	15%	100%
5. Varkensverbetering	86%	14%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	21%	79%	100%
7. Dierhouderij	75%	25%	100%
• Melkveehouderij	67%	33%	100%
• Varkenshouderij	86%	14%	100%
• Pluimveehouderij	76%	24%	100%
• Graasdieren	61%	39%	100%
8. Glastuinbouw	64%	36%	100%
• Glasgroenten	67%	33%	100%
• Glasplanten en – bloemen	63%	37%	100%
9. Open teelten landbouw	76%	24%	100%
10. Open teelten tuinbouw	68%	32%	100%
• Open teelten fruitteelt	70%	30%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	65%	35%	100%
11. Open teelten bloembollen	83%	17%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	79%	21%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	77%	23%	100%
Totaal	77%	23%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

2.5.3 Leeftijd

In tabel 2.9 is de leeftijdsverdeling van werknemers met een vast contract gegeven. Driekwart van alle werknemers met een vast dienstverband valt in de leeftijdsgroep 25 tot 55 jaar (76%), 12 procent is jonger dan 25 jaar en 13 procent is 55 jaar en ouder. De leeftijdsverdeling is vergelijkbaar bij vrijwel alle deelsectoren. Jonge werknemers op de eigen loonlijst (tot 25 jaar) zijn ondervertegenwoordigd in paddenstoelenteelt (2%). Het aandeel in de midden-categorie is relatief hoog in de deelsector bedrijfsverzorging (86%) en de paddenstoelenteelt (86%). Meer ouderen (55 jaar en ouder) werken in bos- en natuurbeheer (27%) en minder in de deelsector bedrijfsverzorging (2%).

Tabel 2.9 Aandeel werknemers met een vast contract per leeftijdscategorie per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Leeftijdscategorie	15 tot 25 jaar	25 tot 55 jaar	55 jaar en ouder	Totaal
1. Loonwerk	15%	74%	11%	100%
• Agrarisch loonwerk	15%	72%	13%	100%
• Cultuurtechnische werken	14%	75%	10%	100%
2. Bos en natuurbeheer	3%	71%	27%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	12%	86%	2%	100%
4. Hoveniers	11%	76%	13%	100%
• Hoveniers	17%	73%	10%	100%
• Groenvoorzieners	7%	77%	15%	100%
5. Varkensverbetering	14%	76%	10%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	2%	86%	12%	100%
7. Dierhouderij	12%	78%	10%	100%
• Melkveehouderij	17%	71%	12%	100%
• Varkenshouderij	9%	83%	8%	100%
• Pluimveehouderij	12%	74%	13%	100%
• Graasdieren	12%	80%	9%	100%
8. Glastuinbouw	10%	76%	13%	100%
• Glasgroenten	12%	80%	8%	100%
• Glasplanten en - bloemen	10%	75%	15%	100%
9. Open teelten landbouw	16%	70%	14%	100%
10. Open teelten tuinbouw	11%	75%	14%	100%
• Open teelten fruitteelt	9%	73%	18%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	13%	76%	11%	100%
11. Open teelten bloembollen	10%	69%	21%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	13%	78%	9%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	4%	75%	21%	100%
Totaal	12%	76%	13%	100%
Totaal Nederland werkzame beroepsbevolking (CBS, 2014)	5%	76%	19%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

Een vergelijking is gemaakt met werknemers met een vaste arbeidsrelatie in Nederland naar leeftijd (CBS, derde kwartaal 2014). Het aandeel jongeren in de Colland-sector is met 12 procent hoger dan in de totale werkende beroepsbevolking (5%) en het aandeel ouderen is juist lager (13% versus 19%). De Colland-registratie laat zien dat in 2013 het aandeel jongeren in alle dienstverbanden 38 procent is en het aandeel ouderen 10 procent. De toekomstige vervangingsvraag als gevolg van pensionering van werknemers is in de sector minder groot dan in de rest van Nederland. Tegelijkertijd is sprake van een afnemende uitbreidingsvraag (zie tabel 2.2 en 6.3). Tussen de afzonderlijke deelsectoren bestaan echter grote verschillen.

2.5.4 Opleidingsniveau

Vier opleidingsniveaus

In tabel 2.10 is de verdeling naar opleidingsniveau gegeven voor alle werknemers met een vast contract. Een zesde van de werknemers met een vast dienstverband heeft een opleiding van alleen middelbare school, dat wil zeggen algemeen vormend onderwijs (16%), een kwart heeft lager beroepsonderwijs afgerond (24%), de helft heeft een opleiding op mbo-niveau (47%) en de overige werknemers een opleiding op het niveau van hbo en wo (13%). Het is niet mogelijk om de ontwikkeling van het opleidingsniveaus weer te geven, omdat dit onderzoek voor de eerste keer is uitgevoerd.

De paddenstoelenteelt heeft het hoogste aandeel lager opgeleiden, dat wil zeggen alleen middelbare school. Het aandeel werknemers met alleen een middelbare school opleiding is hoger bij groenvoorzieners (30%) en de paddenstoelenteelt (41%). Werknemers met dit opleidingsniveau komen niet of nauwelijks voor in de sector bedrijfsverzorging (0%) en hoveniers (6%). De varkensverbetering heeft het hoogste aandeel hoger opgeleiden (hbo+).

Tabel 2.10 Aandeel werknemers met een vast contract naar opleidingsniveau per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Opleidingsniveau	Alleen middelbare school	Lager beroeps-onderwijs	Middelbaar beroeps-onderwijs	Hoger beroeps-onderwijs en WO	Totaal
1. Loonwerk	12%	32%	47%	10%	100%
• Agrarisch loonwerk	11%	32%	46%	11%	100%
• Cultuurtechnische werken	12%	32%	47%	8%	100%
2. Bos en natuurbeheer	8%	10%	53%	30%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	0%	0%	64%	36%	100%
4. Hoveniers	20%	18%	54%	8%	100%
• Hoveniers	6%	20%	65%	9%	100%
• Groenvoorzieners	30%	17%	46%	7%	100%
5. Varkensverbetering	10%	10%	32%	48%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	41%	27%	28%	3%	100%
7. Dierhouderij	14%	16%	58%	12%	100%
• Melkveehouderij	8%	15%	63%	14%	100%
• Varkenshouderij	15%	17%	61%	7%	100%
• Pluimveehouderij	25%	19%	43%	14%	100%
• Graasdieren	8%	8%	63%	21%	100%
8. Glastuinbouw	17%	29%	39%	15%	100%
• Glasgroenten	19%	27%	37%	17%	100%
• Glasplanten en - bloemen	16%	30%	41%	13%	100%
9. Open teelten landbouw	16%	23%	45%	16%	100%
10. Open teelten tuinbouw	19%	16%	40%	25%	100%
• Open teelten fruitteelt	16%	13%	50%	21%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	23%	21%	24%	32%	100%
11. Open teelten bloembollen	13%	20%	52%	15%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	17%	23%	51%	9%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	14%	25%	44%	17%	100%
Totaal	16%	24%	47%	13%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. *Indicatief.

Een vergelijking is gemaakt met de werkende beroepsbevolking naar opleidingsniveau. Het aandeel werknemers met een mbo-opleiding is in de Colland-sector met 47 procent hoger dan in de werkende beroepsbevolking (23%, exclusief mbo-niveau 1),

maar het aandeel hbo+ is met 13 procent lager dan in de werkende beroepsbevolking (24%).

Mbo-niveau

Van alle werknemers met een vast dienstverband en een mbo-opleiding (46%) heeft 12 procent het mbo-niveau 1, 12 procent heeft niveau 2, 35 heeft procent niveau 3 en 41 procent heeft niveau 4 (zie tabel 2.11). Ten opzichte van alle werknemers – dus alle onderwijsniveaus – zijn de percentages lager: zes procent van alle werknemers heeft mbo-niveau 1, zes procent heeft mbo-niveau 2, 16 procent heeft mbo-niveau 3 en 19 procent heeft mbo-niveau 4.

Werknemers met mbo-niveau 1 zijn oververtegenwoordigd in agrarisch loonwerk (22%) en hoveniers (25%) en daarbinnen specifiek groenvoorzieners (46%). Het aandeel niveau 2 is vooral hoog in de varkenshouderij (35%). Een hoger aandeel mbo-niveau 3 is er in loonwerk (46%) en specifiek agrarisch loonwerk (48%) en hoveniers (47%). Werknemers op mbo-niveau 4 komen relatief veel voor in de deelsectoren bos- en natuurbeheer (55%), paddenstoelenteelt (100%), pluimveehouderij (56%), graasdieren (72%), glastuinbouw (55%), open teelten tuinbouw overig (53%), open teelten bloembollen (72%), open teelten boomkwekerij (66%) en groothandel in bloembollen (100%).

Tabel 2.11 Aandeel werknemers met een vast contract met mbo-opleiding naar mbo-niveau per deelsector, per ultimo derde kwartaal 2014

Opleidingsniveau	Aandeel mbo	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
1. Loonwerk	47%	13%	15%	46%	26%	100%
• Agrarisch loonwerk	46%	22%	7%	48%	23%	100%
• Cultuurtechnische werken	47%	4%	24%	44%	29%	100%
2. Bos en natuurbeheer	53%	2%	5%	38%	55%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	64%	-	-	-	-	-
4. Hoveniers	54%	25%	11%	35%	29%	100%
• Hoveniers	65%	4%	10%	47%	38%	100%
• Groenvoorzieners	46%	46%	12%	23%	20%	100%
5. Varkensverbetering	32%	-	-	-	-	-
6. Paddenstoelenteelt*	28%	0%	0%	0%	100%	100%
7. Dierhouderij	58%	2%	17%	34%	47%	100%
• Melkveehouderij	63%	0%	10%	42%	49%	100%
• Varkenshouderij	61%	1%	35%	38%	26%	100%
• Pluimveehouderij*	43%	3%	8%	34%	56%	100%
• Graasdieren*	63%	2%	3%	23%	72%	100%
8. Glastuinbouw	39%	3%	10%	32%	55%	100%
• Glasgroenten	37%	1%	10%	34%	55%	100%
• Glasplanten en – bloemen	41%	4%	10%	31%	55%	100%
9. Open teelten landbouw	45%	15%	10%	33%	42%	100%
10. Open teelten tuinbouw	40%	4%	12%	36%	48%	100%
• Open teelten fruitteelt*	50%	5%	8%	41%	47%	100%
• Open teelten tuinbouw overig*	24%	0%	25%	22%	53%	100%
11. Open teelten bloembollen*	52%	0%	11%	17%	72%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	51%	2%	10%	22%	66%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	44%	0%	0%	0%	100%	100%
Totaal		12%	12%	35%	41%	100%
Ten opzichte van alle werknemers	47%	6%	6%	16%	19%	

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief. – Geen waarnemingen.

2.5.5 Functie

Groene functies

Nagegaan is in hoeverre groene functies voorkomen (tabel 2.12). Groene functies hebben betrekking op het werken met planten, bloemen, groenten, fruit, dieren, voeding en in de groene ruimte, door de gehele keten heen, inclusief productie, bewerking, verwerking, handel, transport, en diensten. Een kanttekening moet worden geplaatst bij de typering 'groene functie'. Deze term die in het agrarisch beroepsonderwijs wordt gebruikt is niet in alle deelsectoren bekend. Het kan dan ook zo zijn dat bedrijven in bepaalde deelsectoren een andere perceptie hebben bij het begrip 'groene functie'. Het aandeel in de deelsector loonwerk bijvoorbeeld lijkt aan de lage kant gezien de aard van het werk in deze deelsector. Niet uitgesloten is dat werkgevers in deze deelsector in eerste instantie denken aan 'mechanisch werk', in plaats van 'groen werk'. Maar deze aspecten zijn verder niet onderzocht.

Tabel 2.12 Aandeel bedrijven en aandeel werknemers met groene functies per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

Aard van de functie	Aandeel bedrijven met groene functies	Aandeel werknemers met groene functies
1. Loonwerk	45%	33%
• Agrarisch loonwerk	49%	43%
• Cultuurtechnische werken	40%	24%
2. Bos en natuurbeheer	88%	56%
3. Bedrijfsverzorging*	82%	6%
4. Hoveniers	92%	59%
• Hoveniers	95%	66%
• Groenvoorzieners	85%	55%
5. Varkensverbetering	75%	18%
6. Paddenstoelenteelt*	84%	30%
7. Dierhouderij	81%	51%
• Melkveehouderij	75%	59%
• Varkenshouderij	90%	68%
• Pluimveehouderij	77%	45%
• Graasdieren	75%	26%
8. Glastuinbouw	96%	50%
• Glasgroenten	96%	40%
• Glasplanten en -bloemen	96%	55%
9. Open teelten landbouw	88%	57%
10. Open teelten tuinbouw	92%	57%
• Open teelten fruitteelt	91%	28%
• Open teelten tuinbouw overig	92%	54%
11. Open teelten bloembollen	99%	44%
12. Open teelten boomkwekerij	98%	53%
13. Groothandel in bloembollen*	68%	35%
Totaal	84%	46%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

Bijna alle *bedrijven* hebben werknemers in vaste dienst met groene functies (84%). Het aantal bedrijven met groene functies is oververtegenwoordigd in hoveniers (95%), glastuinbouw (96%), open teelten bloembollen (99%) en open teelten boomkwekerij (98%). Een lager aandeel bedrijven met groene functies is er in loonwerk (45%) en groothandel in bloembollen (68%).

Bijna de helft van alle *werknemers* werkt in een groene functies (46%). Het aandeel werknemers met groene functies is oververtegenwoordigd in bos - en natuurbeheer (56%), hoveniers en groenvoorzieners samen (59%), melkveehouderij (59%), varkenshouder (68%), open teelten landbouw (57%) en open teelten tuinbouw (57%). Minder werknemers met een groene functie zijn er in de sector loonwerk (33%), cultuurtechnische werken (24%), bedrijfsverzorging (6%), varkensverbetering (18%), paddenstoelenteelt (30%), graasdieren (926%), open teelten fruitteelt (28%) en groothandel in bloembollen (35%).

Functiegroep

Getracht is een functieindeling te hanteren die voor alle 20 deelsectoren zo herkenbaar mogelijk zijn. Het risico bestaat hiermee dat een te algemeen beeld ontstaat voor deelsectoren met specifieke functies.

Tabel 2.13 Aandeel werknemers per functiegroep per deelsector, ultimo derde kwartaal 2014

	Uitvoerend en dienstverlenend	Technisch, bouw en ICT	Transport en logistiek	Winkel personeel	Horeca personeel	Administratief en commercieel	Verzorging en paramedisch	Overig	Totaal
1. Loonwerk	49%	9%	11%	0%	0%	20%	0%	10%	100%
• Agrarisch loonwerk	53%	10%	11%	0%	0%	18%	0%	8%	100%
• Cultuurtechnische werken	45%	9%	12%	1%	0%	22%	0%	11%	100%
2. Bos en natuurbeheer	42%	4%	2%	2%	1%	23%	0%	25%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	85%	0%	0%	0%	0%	15%	0%	0%	100%
4. Hoveniers	48%	3%	1%	2%	0%	22%	1%	22%	100%
• Hoveniers	48%	3%	1%	2%	0%	22%	1%	22%	100%
• Groenvoorzieners	48%	5%	2%	1%	0%	22%	2%	21%	100%
5. Varkensverbetering	57%	14%	0%	0%	0%	14%	14%	0%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	71%	0%	5%	0%	0%	15%	0%	9%	100%
7. Dierhouderij	52%	3%	6%	1%	1%	13%	11%	14%	100%
• Melkveehouderij	52%	3%	6%	3%	2%	12%	6%	16%	100%
• Varkenshouderij	62%	2%	5%	0%	0%	11%	13%	8%	100%
• Pluimveehouderij	43%	7%	10%	0%	0%	18%	11%	11%	100%
• Graasdieren	45%	0%	3%	1%	1%	9%	15%	28%	100%
8. Glastuinbouw	53%	7%	9%	1%	0%	17%	1%	12%	100%
• Glasgroenten	53%	7%	8%	1%	0%	18%	0%	13%	100%
• Glasplanten en - bloemen	53%	6%	10%	1%	0%	17%	2%	11%	100%
9. Open teelten landbouw	65%	6%	4%	1%	0%	12%	1%	11%	100%
10. Open teelten tuinbouw	60%	4%	5%	3%	1%	13%	1%	12%	100%
• Open teelten fruitteelt	61%	5%	5%	5%	1%	12%	1%	10%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	57%	3%	7%	0%	0%	16%	1%	16%	100%
11. Open teelten bloembollen	59%	8%	5%	0%	1%	23%	1%	3%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	57%	3%	7%	1%	0%	22%	1%	10%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	22%	10%	24%	0%	0%	40%	0%	4%	100%
Totaal	53%	6%	7%	1%	0%	18%	2%	13%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

De meeste werknemers in vaste dienst werken in een uitvoerende of dienstverlenende functie (53%), zie tabel 2.13. Dit aandeel is het hoogst in bedrijfsverzorging (85%, indicatief) en het laagst in groothandel bloembollen (22%). Technische, bouw- en ICT-functies komen bijna niet voor onder het vaste personeel in de Colland-sector (6%). Ook de functiegroep transport en logistiek komt vrijwel niet voor binnen de Colland-sector (7%). Alleen de deelsector groothandel in bloembollen oververtegenwoordigd

(24%). Winkelpersoneel (1%) en horecapersoneel (0%) komt zo goed als helemaal niet voor. In administratieve en commerciële functies werkt 18 procent van de werknemers, met het laagste aandeel bij graasdieren (9%) en het hoogste aandeel bij groothandel bloembollen (40%). Ook de functiegroep verzorging en paramedisch komt vrijwel niet voor binnen de Colland-sector (2%), maar wel in de sector varkensverbetering (14%), varkenshouderij (13%) en graasdieren (15%). Het aandeel overige functies is met 13 procent nog relatief hoog. Overige functies komen vooral voor in bos- en natuurbeheer (25%).

3 De instroom van nieuw personeel

3.1 De omvang van de instroom

Bijna een derde van de bedrijven (32%) heeft het afgelopen jaar werknemers aangenomen (tabel 3.1). Het hoogste aandeel is te zien bij bedrijfsverzorging (57%) en het laagste aandeel bij melkveehouderij (10%).

In totaal zijn in het afgelopen jaar afgerond 18.000 nieuwe werknemers aangenomen, 16 procent van het werknemersbestand. Open teelten fruitteelt hebben het hoogste instroompercentage (69%) en pluimveehouderij het laagste (4%). Hoge instroompercentages wijzen op het gebruik van relatief veel tijdelijke contracten, wat kan samenhangen met seizoenswerk.

Tabel 3.1 De omvang van de instroom in het afgelopen jaar per ultimo derde kwartaal 2014

	Aandeel bedrijven met instroom van nieuwe werknemers in het afgelopen jaar	Aantal nieuwe werknemers in het afgelopen jaar t.o.v. alle werknemers op de eigen loonlijst in 2013
1. Loonwerk	36%	6%
• Agrarisch loonwerk	35%	5%
• Cultuurtechnische werken	38%	6%
2. Bos en natuurbeheer	38%	11%
3. Bedrijfsverzorging*	57%	20%
4. Hoveniers	31%	9%
• Hoveniers	27%	9%
• Groenvoorzieners	47%	8%
5. Varkensverbetering	50%	8%
6. Paddenstoelenteelt*	44%	14%
7. Dierhouderij	19%	7%
• Melkveehouderij	10%	7%
• Varkenshouderij	34%	11%
• Pluimveehouderij	21%	4%
• Graasdieren	20%	7%
8. Glastuinbouw	41%	10%
• Glasgroenten	43%	13%
• Glasplanten en - bloemen	40%	9%
9. Open teelten landbouw	23%	26%
10. Open teelten tuinbouw	38%	55%
• Open teelten fruitteelt	35%	69%
• Open teelten tuinbouw overig	44%	21%
11. Open teelten bloembollen	38%	33%
12. Open teelten boomkwekerij	32%	8%
13. Groothandel in bloembollen*	47%	8%
Totaal	32%	16%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

Op basis van de registratie van Colland is een aparte analyse uitgevoerd van de instroom van het aantal nieuwe dienstverbanden in 2013 voor 13 deelsectoren. Hieruit komt een relatief hoog instroompercentage naar voren in de open teelten tuinbouw, open teelten bloembollen, de paddenstoelenteelt en de groothandel in bloembollen.

3.2 Herkomst van nieuw personeel

Van alle ruim 18.000 nieuwe werknemers in het afgelopen jaar is 25 procent een schoolverlater, 38 procent voorheen werkzaam geweest in de agrarische sector, 12 procent voorheen werkzaam geweest in een andere sector en 24 procent voorheen werkloos of herintreder. Schoolverlaters komen meer voor bij agrarisch loonwerk (35%), melkveehouderij (54%), pluimveehouderij (35%) en open teelten bloembollen (51%). Werkenden vanuit de agrarische sector worden vooral aangenomen in paddenstoelenteelt (77%), varkenshouderij (53%) en groothandel in bloembollen (53%). De instroom van werknemers uit andere sectoren is relatief hoog in bos- en natuurbeheer (35%) en groothandel in bloembollen (22%). Werklozen en herintreders in de nieuwe instroom zijn vooral te vinden in de open teelten tuinbouw (39%) en open teelten boomkwekerij (42%). Ander onderzoek in de tuinbouw komt voor de instroom van nieuwe werknemers voor een vast dienstverband op een vergelijkbare aandeel schoolverlaters, maar een hoger percentage werknemers uit de agrarische sector en een lager percentage werklozen (De Wit, e.a., 2012).

Tabel 3.2 De herkomst van nieuw personeel in het afgelopen jaar per ultimo 2014

	Voorheen schoolverlater	Voorheen werkzaam in de agrarische of groene sector	Voorheen werkzaam in een andere sector	Voorheen herintreder of werkloos	Totaal
1. Loonwerk	23%	43%	20%	14%	100%
• Agrarisch loonwerk	35%	43%	14%	8%	100%
• Cultuurtechnische werken	15%	43%	24%	19%	100%
2. Bos en natuurbeheer	18%	32%	35%	15%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	19%	38%	13%	30%	100%
4. Hoveniers	26%	34%	16%	24%	100%
• Hoveniers	28%	37%	18%	16%	100%
• Groenvoorzieners	23%	30%	14%	33%	100%
5. Varkensverbetering*	33%	33%	0%	33%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	5%	77%	5%	14%	100%
7. Dierhouderij	31%	40%	16%	13%	100%
• Melkveehouderij*	54%	27%	11%	9%	100%
• Varkenshouderij	18%	53%	18%	10%	100%
• Pluimveehouderij*	35%	45%	16%	4%	100%
• Graasdieren*	27%	29%	17%	26%	100%
8. Glastuinbouw	30%	44%	11%	15%	100%
• Glasgroenten	27%	42%	13%	18%	100%
• Glasplanten en -bloemen	31%	45%	10%	14%	100%
9. Open teelten landbouw	21%	47%	7%	24%	100%
10. Open teelten tuinbouw	17%	36%	8%	39%	100%
• Open teelten fruitteelt	15%	38%	8%	39%	100%
• Open teelten tuinbouw overig*	23%	30%	10%	37%	100%
11. Open teelten bloembollen*	51%	12%	4%	33%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	26%	23%	10%	42%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	25%	53%	22%	0%	100%
Totaal	25%	38%	12%	24%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

De term schoolverlater is niet nader uitgewerkt gedefinieerd in het onderzoek. Het onderscheid tussen ongediplomeerde en gediplomeerde schoolverlaters is niet gemaakt. Ook is via het bedrijvenonderzoek niet onderzocht in hoeverre het

schoolverlaters zijn vanuit het groene onderwijs, dan wel ook vanuit andere (beroeps)opleidingen. Een vergelijking met cijfers van Aequor is wel mogelijk. Volgens Aequor zijn er van het schooljaar 2012-2013 in totaal 1.855 schoolverlaters op mbo-niveau met een diploma die een baan hebben gevonden in de agrarische en groene sectoren. Dit komt overeen met 71 procent van de 2.572 gediplomeerden met een specifieke opleiding (een deel gaat door naar een vervolgopleiding, vindt elders een baan of wordt werkloos). Op basis van deze cijfers kan worden geschat dat 41 procent van alle 4.500 aangenomen schoolverlaters in het afgelopen jaar (een kwart van 18.000) een schoolverlater met een mbo-diploma is. De overigen betreffen schoolverlaters van andere opleidingen (inclusief algemeen vormend onderwijs) en schoolverlaters zonder diploma.

3.3 Kenmerken nieuw personeel

3.3.1 Opleidingsniveau instroom

Van de totale instroom van nieuw personeel op de loonlijst in het afgelopen jaar had 42 procent een opleiding van alleen middelbare school (algemeen vormend onderwijs), 14 procent lager beroepsonderwijs, 30 procent middelbaar beroepsonderwijs en 13 procent hoger onderwijs (hbo en wo). Het aandeel aangenomen werknemers met alleen middelbare school is relatief hoog in de open teelten tuinbouw (72%) en paddenstoelenteelt (56%). Het aandeel aangenomen werknemers met een mbo-opleiding is relatief hoog in varkensverbetering (80%) gevolgd door open teelten bloembollen (65%), bos- en natuurbeheer (62%), dierhouderij (54%), open teelten landbouw (46%) en open teelten bloembollen (65%). Het aandeel hoger opgeleid personeel is relatief hoog in groothandel in bloembollen (47%), bos- en natuurbeheer (30%) en glasplanten en glasbloemen (27%). Voor verschillende deelsectoren zijn de cijfers indicatief, vanwege relatief lage cel-vulling (*).

Tabel 3.3 Opleidingsniveau nieuw personeel in het afgelopen jaar per ultimo derde kwartaal 2014

	Alleen middel- bare school	lbo	mbo	hbo of wo	anders	Totaal
1. Loonwerk	19 %	24 %	48 %	8 %	0 %	100 %
• Agrarisch loonwerk	11 %	27 %	53 %	9 %	0 %	100 %
• Cultuurtechnische werken	24 %	23 %	45 %	8 %	1 %	100 %
2. Bos en natuurbeheer*	4 %	4 %	62 %	30 %	0 %	100 %
3. Bedrijfsverzorging*	19 %	28 %	33 %	19 %	0 %	100 %
4. Hoveniers	21 %	28 %	40 %	9 %	2 %	100 %
• Hoveniers	7 %	29 %	48 %	13 %	4 %	100 %
• Groenvoorzieners	38 %	26 %	30 %	5 %	0 %	100 %
5. Varkensverbetering	0 %	0 %	80 %	20 %	0 %	100 %
6. Paddenstoelenteelt*	56 %	39 %	3 %	3 %	0 %	100 %
7. Dierhouderij	13 %	21 %	54 %	11 %	0 %	100 %
• Melkveehouderij*	2 %	31 %	59 %	8 %	0 %	100 %
• Varkenshouderij*	20 %	13 %	58 %	9 %	0 %	100 %
• Pluimveehouderij*	14 %	29 %	43 %	15 %	0 %	100 %
• Graasdieren*	15 %	18 %	50 %	17 %	0 %	100 %
8. Glastuinbouw	35 %	16 %	27 %	22 %	0 %	100 %
• Glasgroenten	48 %	7 %	29 %	16 %	0 %	100 %
• Glasplanten en - bloemen	26 %	22 %	25 %	27 %	0 %	100 %
9. Open teelten landbouw	38 %	6 %	46 %	8 %	1 %	100 %
10. Open teelten tuinbouw	72 %	4 %	13 %	11 %	0 %	100 %
• Open teelten fruitteelt*	74 %	3 %	13 %	10 %	0 %	100 %
• Open teelten tuinbouw overig*	56 %	15 %	11 %	17 %	0 %	100 %
11. Open teelten bloembollen*	24 %	5 %	65 %	5 %	0 %	100 %
12. Open teelten boomkwekerij	46 %	18 %	25 %	10 %	0 %	100 %
13. Groothandel in bloembollen*	21 %	12 %	21 %	47 %	0 %	100 %
Totaal nieuwe instroom	42 %	14 %	30 %	13 %	0 %	100 %
Totaal werknemers (tabel 2.10)	16 %	24 %	47 %	13 %	0 %	100 %

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

De verdeling komt niet geheel overeen met de verdeling van het aantal werknemers naar opleidingsniveau (tabel 2.11). Het aandeel nieuwe werknemers met alleen middelbare school is veel hoger dan dit aandeel in het werknemersbestand. Dit laatste kan te maken hebben met de instroom van tijdelijk personeel voor seizoenswerk, waarvoor meer mensen met alleen middelbare school worden ingezet.

3.3.2 MBO-niveau instroom

Van alle nieuwe werknemers met een mbo-opleiding (30%) heeft vijf procent het mbo-niveau 1, 11 procent heeft niveau 2, 39 heeft procent niveau 3 en 45 procent heeft niveau 4 (tabel 3.4). Hierbij dient te worden aangetekend dat alle uitkomsten in deze tabel indicatief zijn, vanwege geringe cel-vulling. Het betreft een deelpopulatie, in dit geval alleen bedrijven met instroom van nieuwe werknemers met een MBO-opleiding.

Het hoogste aandeel niveau 1 is er in open teelten boomkwekerij (21%). Een relatief hoog aandeel nieuwe instroom op niveau 1 en 2 samen is te vinden in het agrarisch loonwerk (39%) en de open teelten boomkwekerij (45%). Het hoogste aandeel nieuwe instroom op niveau 4 is er in open teelten bloembollen (90%).

Tabel 3.4. MBO-niveau van nieuw personeel met een MBO-niveau, instroom afgelopen jaar per ultimo derde kwartaal 2014

	Aandeel MBO	MBO Niveau 1*	MBO Niveau 2*	MBO Niveau 3*	MBO Niveau 4*	Totaal
1. Loonwerk*	48%	7%	20%	45%	27%	100%
• Agrarisch loonwerk*	53%	16%	23%	47%	14%	100%
• Cultuurtechnische werken*	45%	0%	17%	44%	39%	100%
2. Bos en natuurbeheer*	62%	5%	0%	43%	51%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	33%	0%	0%	0%	100%	-
4. Hoveniers*	40%	7%	12%	47%	34%	100%
• Hoveniers*	48%	6%	14%	40%	41%	100%
• Groenvoorzieners*	30%	10%	9%	62%	18%	100%
5. Varkensverbetering*	80%	-	-	-	-	-
6. Paddenstoelenteelt*	3%	-	-	-	-	-
7. Dierhouderij*	54%	1%	7%	47%	45%	100%
• Melkveehouderij*	59%	0%	6%	35%	59%	100%
• Varkenshouderij*	58%	3%	3%	62%	31%	100%
• Pluimveehouderij*	43%	0%	28%	38%	34%	100%
• Graasdieren*	50%	0%	0%	39%	61%	100%
8. Glastuinbouw*	27%	2%	6%	45%	47%	100%
• Glasgroenten*	29%	2%	10%	32%	56%	100%
• Glasplanten en - bloemen*	25%	2%	2%	59%	38%	100%
9. Open teelten landbouw*	46%	6%	14%	42%	38%	100%
10. Open teelten tuinbouw*	13%	9%	3%	34%	53%	100%
• Open teelten fruitteelt*	13%	11%	0%	39%	50%	100%
• Open teelten tuinbouw overig*	11%	0%	28%	0%	72%	100%
11. Open teelten bloembollen*	65%	0%	6%	4%	90%	100%
12. Open teelten boomkwekerij*	25%	21%	24%	17%	38%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	21%	-	-	-	-	-
Totaal nieuwe instroom met mbo	30%	5%	11%	39%	45%	100%
Totaal werknemers met mbo (tabel 2.11)	47%	12%	12%	35%	41%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

De verdeling komt goed overeen met de verdeling van het aantal werknemers naar deze mbo-niveau (tabel 2.11), met dien verstande dat de instroom voor mbo 1 iets hoger is. Dit laatste kan te maken hebben met de instroom van tijdelijk personeel voor seizoenswerk.

3.3.3 Opleidingsrichting instroom

Naar opleidingsrichting betreft de nieuwe instroom vooral een groene richting (41%). Veel minder komt voor een technische, economisch-administratieve, sociaal-verzorgende, handels- en horeca-richting (tabel 3.5).

Het aandeel nieuwe instroom met een groene opleidingsrichting is relatief hoog in agrarisch loonwerk (69%), bedrijfsverzorging (97%), hoveniers (68%), dierhouderij (57%), glasplanten en -bloemen (51%) en open teelten landbouw (76%).

Nieuwe instroom van werknemers met een technische of ICT-opleidingsrichting zijn er meer in pluimveehouderij (34%), met een economisch-administratieve achtergrond meer in open teelten tuinbouw overig (15%) en met een sociaal-verzorgende opleidingsachtergrond meer in de deelsector graasdieren (33%), handel en logistiek meer in groothandel in bloembollen (71%) en open teelten tuinbouw overig (16%). De instroom van nieuw personeel met als opleidingsachtergrond een andere richting is totaal 36 procenten komt voornamelijk voor bij de deelsector paddenstoelenteelt (87%), openteelten tuinbouw (69%) en open teelten bloembollen (56%).

Tabel 3.5 Instroom nieuw personeel naar opleidingsrichting per deelsector, in afgelopen jaar per ultimo 2014

	Groene richting	Technisch/ ICT	Economisch/ administratief	Sociaal verzorgend	Handel en logistiek	Andere richting	Totaal
1. Loonwerk	50%	13%	4%	0%	3%	29%	100%
• Agrarisch loonwerk	69%	12%	6%	0%	2%	9%	100%
• Cultuurtechnische werken	35%	14%	3%	0%	4%	45%	100%
2. Bos en natuurbeheer*	38%	2%	8%	0%	1%	44%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	97%	0%	0%	0%	0%	3%	100%
4. Hoveniers	68%	7%	2%	2%	2%	19%	100%
• Hoveniers	75%	6%	3%	4%	2%	11%	100%
• Groenvoorzieners	59%	9%	1%	0%	2%	30%	100%
5. Varkensverbetering	50%	0%	0%	0%	10%	40%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	4%	7%	3%	0%	0%	87%	100%
7. Dierhouderij	57%	13%	2%	10%	1%	16%	100%
• Melkveehouderij*	75%	14%	2%	5%	0%	5%	100%
• Varkenshouderij*	65%	8%	3%	7%	0%	20%	100%
8. Pluimveehouderij*	29%	34%	5%	0%	3%	22%	100%
9. Graasdieren*	45%	6%	0%	33%	2%	16%	100%
10. Glastuinbouw	46%	6%	7%	3%	4%	34%	100%
• Glasgroenten	24%	4%	3%	2%	3%	32%	100%
• Glasplanten en -bloemen	51%	6%	9%	4%	2%	21%	100%
11. Open teelten landbouw	76%	4%	5%	0%	0%	15%	100%
12. Open teelten tuinbouw	10%	3%	7%	3%	8%	69%	100%
• Open teelten fruitteelt*	7%	3%	6%	4%	7%	75%	100%
• Open teelten tuinbouw overig*	31%	7%	15%	0%	16%	31%	100%
13. Open teelten bloembollen*	35%	4%	2%	1%	3%	56%	100%
14. Open teelten boomkwekerij	39%	7%	13%	1%	3%	37%	100%
15. Groothandel in bloembollen*	14%	0%	14%	0%	71%	0%	100%
Totaal nieuwe instroom	41%	6%	5%	2%	4%	36%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

3.3.4 Functie instroom

In het bedrijvenonderzoek is bij de instroom niet gevraagd naar de functie. Een indicatie hiervan kan worden verkregen op basis van ander onderzoek (UWV, *Vacatures in Nederland 2013. De vacaturemarkt en personeelswerving in beeld*, Amsterdam, 2014). Volgens dit onderzoek zijn er 13.000 vacatures vervuld in de gehele agrarische sector, waarvan 59 procent voor agrarisch personeel (2% landelijk), 15 procent productiepersoneel (7%), twee procent technisch personeel (12%), vier procent transportpersoneel (3%), nul procent winkelpersoneel (13%), nul procent horecapersoneel (10%), acht procent administratief en commercieel personeel (19%), twee procent verzorgend en (para)medisch personeel (6%), nul procent ICT-personeel (3%), één procent sociaal-maatschappelijk personeel (3%) en negen procent overig personeel (20%). Tussen haakjes zijn de landelijk cijfers gegeven, dat wil zeggen voor alle werkgevers in Nederland. De verdeling komt wel redelijk overeen met de verdeling naar functie van het aantal werknemers met een vast dienstverband (tabel 2.13). Een vergelijking gaat echter niet geheel op, omdat de agrische sector in dit UWV-onderzoek ruimer is gedefinieerd dan de Colland-populatie en ook de vraagstelling niet geheel overeenkomt.

4 De uitstroom van personeel

4.1 De omvang van de uitstroom

Een derde van alle *bedrijven* (33%) heeft het afgelopen jaar te maken gehad met vertrekkende werknemers. Relatief hoge aandelen bedrijven met vertrekkende werknemers in het afgelopen jaar zijn er in bedrijfsverzorging (52%), groenvoorzieners (51%), varkensverbetering (50%), paddenstoelenteelt (62%), glastuinbouw (48%), open teelten tuinbouw (43%) en specifiek open teelten tuinbouw overig (46%). Het uitstroombestand is relatief laag bij melkveehouderij (7%).

Het aantal vertrekkende *werknemers* in het afgelopen jaar ten opzichte van het aantal zittende werknemers is 17 procent, wat overeenkomt met afgerond 21.500 vertrekkende werknemers. Relatief hoge uitstroombestanden zijn te zien in open teelten landbouw (29%), open teelten tuinbouw (70%) en open teelten bloembollen (43%). Relatief lage uitstroombestanden zijn te zien in loonwerk (6%), varkensverbetering (6%), dierhouderij (5%) en groothandel in bloembollen (3%).

Tabel 4.1 De uitstroom van personeel per deelsector in het afgelopen jaar per ultimo derde kwartaal 2014

	Aandeel bedrijven met vertrekkende werknemers in het afgelopen jaar	Aantal vertrekkende werknemers in het afgelopen jaar t.o.v. het aantal werknemers op de eigen loonlijst (2013)
1. Loonwerk	34 %	6 %
• Agrarisch loonwerk	31 %	6 %
• Cultuurtechnische werken	39 %	5 %
2. Bos en natuurbeheer	32 %	9 %
3. Bedrijfsverzorging*	52 %	20 %
4. Hoveniers	30 %	8 %
• Hoveniers	25 %	9 %
• Groenvoorzieners	51 %	8 %
5. Varkensverbetering	50 %	6 %
6. Paddenstoelenteelt*	62 %	9 %
7. Dierhouderij	12 %	5 %
• Melkveehouderij	7 %	4 %
• Varkenshouderij	17 %	6 %
• Pluimveehouderij	19 %	4 %
• Graasdieren	15 %	7 %
8. Glastuinbouw	48 %	10 %
• Glasgroenten	46 %	11 %
• Glasplanten en - bloemen	50 %	10 %
9. Open teelten landbouw	20 %	29 %
10. Open teelten tuinbouw	43 %	70 %
• Open teelten fruitteelt	42 %	87 %
• Open teelten tuinbouw overig	46 %	30 %
11. Open teelten bloembollen	40 %	43 %
12. Open teelten boomkwekerij	41 %	8 %
13. Groothandel in bloembollen*	14 %	3 %
Totaal	33 %	17 %

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. *Indicatief.

4.2 Bestemming van de uitstroom

Van de circa 21.500 vertrekkende werknemers is een derde (33%) een opleiding gaan doen, 29 procent heeft een baan gevonden bij een ander bedrijf in de agrarische of groene sector, 13 procent bij een bedrijf in een andere sector, drie procent is voor zichzelf begonnen, tien procent is werkloos geworden, drie procent arbeidsongeschikt en vier procent is met pensioen.

Een relatief hoge uitstroom naar een opleiding is er in open teelten landbouw (57%), open teelten tuinbouw (46%) en specifiek fruitteelt (46%) en open teelten bloembollen (49%). Dit kan samenhangen met de tijdelijke inzet van scholieren, bijvoorbeeld voor vakantiewerk.

Een relatief hoge uitstroom naar een ander bedrijf in de agrarische of groene sector is er in paddenstielenteelt (71%), melkveehouderij (40%), pluimveehouderij (52%), graasdieren (42%), met een duidelijke uitschieter in de deelsector groothandel in bloembollen (74%). Al deze uitkomsten zijn indicatief.

Een relatief hoge uitstroom naar een ander bedrijf buiten de agrarische of groene sector komt voor bij loonwerk (29%), bos en natuurbeheer (43%), dierhouderij (26%) en glastuinbouw (31%).

Een relatief hoog aandeel van vertrekkende werknemers die voor zichzelf begonnen zijn komt meer voor bij hoveniers (13%), melkveehouderij (15%) en varkenshouderij (18%).

Uitstroom naar werkloosheid komt meer voor bij varkensverbetering (20%) en groothandel in bloembollen (26%). Beide uitkomsten zijn indicatief.

Uitstroom vanwege het bereiken van de pensioenleeftijd is er vooral bij bos- en natuurbeheer (20%), groenvoorzieners (25%), varkensverbetering (40%) en open teelten boomkwekerij (18%).

De categorie 'anders' (4%) is niet nader onderzocht. Het kan hierbij voor een deel gaan om mensen die geen baan hebben en ook geen uitkering, bijvoorbeeld huisvrouwen, de zogenaamde 'stille reserve'.

Tabel 4.2 De bestemming van de uitstroom van personeel in het afgelopen jaar per ultimo derde kwartaal 2014

	Op- lei- ding	Baan in agra- rische sector	Baan in an- dere sector	Voor- zich- zelf begon- nen	Werk- loos	Ar- beids- onge- schikt	Pen- sioen	An- ders	Totaal
1. Loonwerk	2%	37%	29%	9%	5%	4%	11%	2%	100%
• Agrarisch loonwerk	1%	36%	31%	12%	6%	1%	12%	1%	100%
• Cultuurtechnische werken	3%	37%	28%	7%	5%	6%	10%	3%	100%
2. Bos en natuurbeheer*	2%	8%	43%	11%	8%	5%	20%	2%	100%
3. Bedrijfsverzorging*	8%	29%	35%	11%	0%	11%	4%	2%	100%
4. Hoveniers	5%	27%	17%	12%	15%	3%	14%	6%	100%
• Hoveniers	9%	36%	17%	13%	13%	3%	4%	5%	100%
• Groenvoorzieners	1%	18%	16%	10%	18%	4%	25%	8%	100%
5. Varkensverbetering*	20%	20%	0%	0%	20%	0%	40%	0%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	0%	71%	8%	0%	11%	0%	11%	0%	100%
7. Dierhouderij	2%	38%	26%	12%	8%	5%	4%	5%	100%
• Melkveehouderij*	0%	40%	35%	15%	0%	0%	5%	5%	100%
• Varkenshouderij*	0%	23%	37%	18%	17%	0%	0%	5%	100%
• Pluimveehouderij*	11%	52%	5%	5%	11%	8%	11%	0%	100%
• Graasdieren*	0%	42%	25%	11%	4%	9%	2%	8%	100%
8. Glastuinbouw	20%	21%	31%	3%	12%	4%	6%	2%	100%
• Glasgroenten	22%	17%	27%	5%	17%	8%	4%	0%	100%
• Glasplanten en - bloemen	20%	23%	33%	3%	10%	3%	6%	2%	100%
9. Open teelten landbouw	57%	10%	18%	3%	4%	0%	3%	5%	100%
10. Open teelten tuinbouw	46%	33%	3%	0%	10%	2%	3%	3%	100%
• Open teelten fruitteelt	46%	33%	3%	0%	10%	2%	3%	3%	100%
• Open teelten tuinbouw overig*	40%	30%	12%	0%	10%	3%	4%	0%	100%
11. Open teelten bloembollen*	49%	18%	7%	2%	3%	0%	2%	19%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	17%	25%	19%	4%	10%	4%	18%	4%	100%
13. Groothandel in bloembollen*	0%	74%	0%	0%	26%	0%	0%	0%	100%
Totaal	34%	29%	13%	3%	10%	3%	6%	4%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

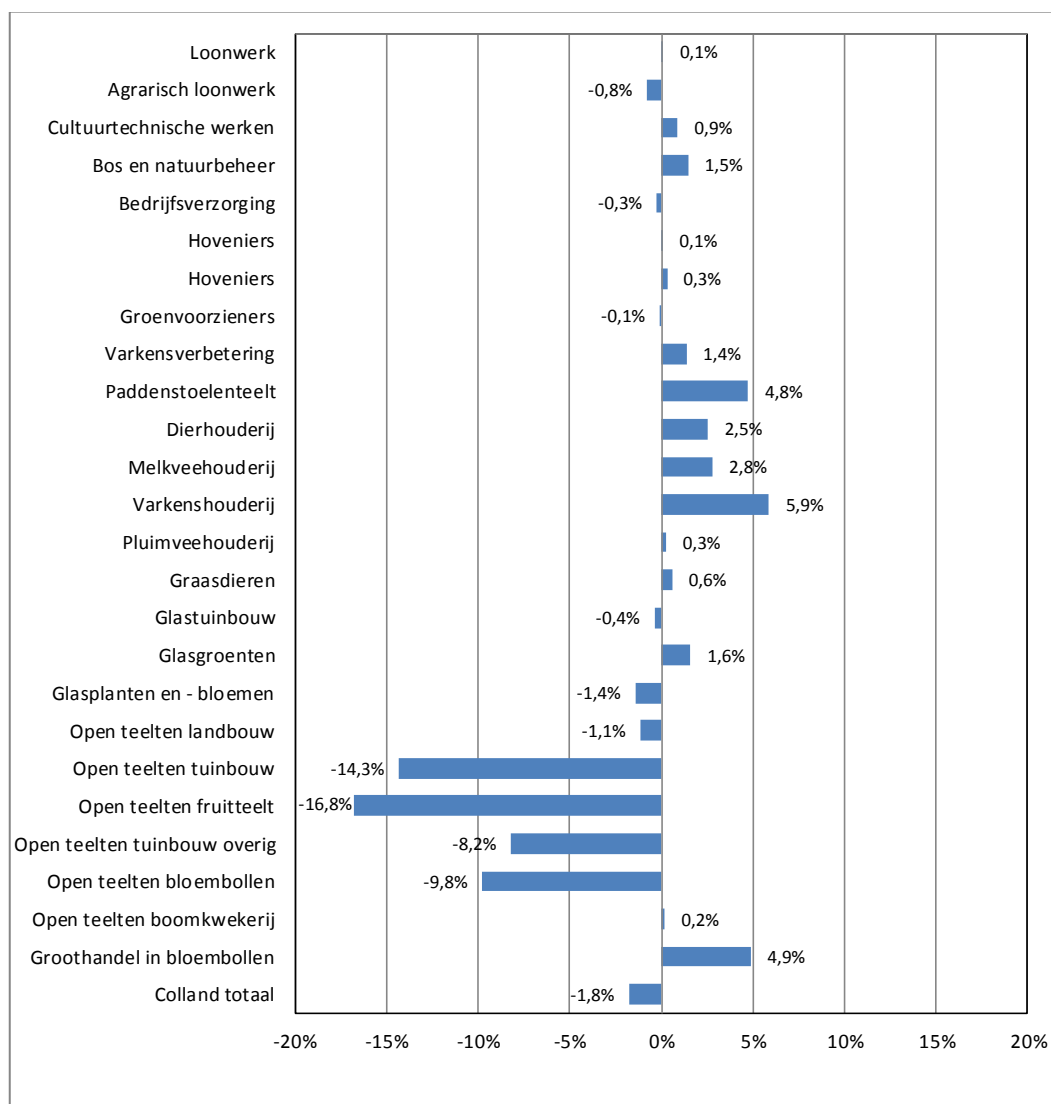
5 De doorstroom van personeel

5.1 Saldo van instroom en uitstroom

De uitstroom (afgerond 21.500 werknemers) is hoger dan de instroom (afgerond 18.000 werknemers). Het saldo van instroom en uitstroom is min 1,8 procent, wat overeenkomt met een netto daling van de omvang van het werknemersbestand met afgerond 2.150 werknemers ten opzichte van een jaar geleden. Hiermee is de dalende trend van de afgelopen jaren voortgezet (zie ook 1.6).

Er bestaand duidelijke verschillen per deelsector. Over het algemeen is er in het afgelopen jaar een daling geweest van het aantal werknemers binnen de open teelten, met uitzondering van de open teelten boomkwekerij en slechts een geringe daling in open teelten landbouw. Een toename van het aantal werknemers is er vooral geweest bij de varkenshouderij en de paddenstoelenteelt (indicatief).

Figuur 5.1 Saldo van instroom en uitstroom in het afgelopen jaar per ultimo derde kwartaal 2014

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014.

Een analyse is gemaakt met de instroom en uitstroom op basis van dienstverbanden (Colland registratie). Hieruit blijkt dat het aantal dienstverbanden in 2013 per saldo is afgenomen in de bedrijfsverzorging, de open teelt bloembollen en de groothandel in bloembollen. Een toename van het aantal dienstverbanden is te zien in de open teelten landbouw. Als we deze laatste deelsector als voorbeeld nemen, dan is de conclusie dat een afnemend aantal werknemers (bedrijvenonderzoek Panteia) gepaard kan gaan met een toenemend aantal dienstverbanden (registratie Colland). Deze uitkomst duidt op een toename van het aantal tijdelijke dienstverbanden en/of een afnemende duur van de tijdelijke dienstverbanden in de open teelten landbouw.

5.2 Doorstroom binnen de sector

Nagegaan is in hoeverre de verschillende deelsectoren afhankelijk zijn van de agrarische en groene sector voor het aantrekken van nieuw personeel, dan wel van andere sectoren. Tevens is nagegaan in hoeverre het vertrekkend personeel weer een baan vindt in de agrarische of groene sector, dan wel een andere sector. Op deze manier ontstaat niet alleen een beeld van de doorstroming binnen de agrarische sector, maar ook van de intersectorale mobiliteit. Onder de niet actieve beroepsbevolking worden naast werklozen ook scholieren en studenten gerekend. Als indicator voor de afhankelijkheid is per deelsector het gemiddelde genomen van het instroompercentage en het uitstroompercentage. Een hoger gemiddelde duidt op een grotere afhankelijkheid (zie tabel 5.1).

Tabel 5.1 Afhangelijkheid van de agrarische/groene sector, van andere sectoren en de niet actieve (beroeps)bevolking mobiliteit van personeel, afgelopen jaar ultimo derde kwartaal 2014

	1 Afhankelijk van agrarische of groene sector	2 Afhankelijk van andere sectoren	3 Afhankelijk van niet actieve (beroeps)bevolking	4 totaal
1. Loonwerk	38%	26%	37%	100%
• Agrarisch loonwerk	38%	23%	39%	100%
• Cultuurtechnische werken	38%	27%	35%	100%
2. Bos en natuurbeheer	13%	29%	58%	100%
3. Bedrijfsverzorging *	34%	23%	43%	100%
4. Hoveniers	26%	15%	59%	100%
• Hoveniers	34%	17%	49%	100%
• Groenvoorzieners	19%	14%	67%	100%
5. Varkensverbetering	40%	0%	60%	100%
6. Paddenstoelenteelt*	67%	7%	26%	100%
7. Dierhouderij	34%	20%	46%	100%
• Melkveehouderij	27%	23%	50%	100%
• Varkenshouderij	32%	27%	41%	100%
8. Pluimveehouderij	41%	7%	51%	100%
9. Graasdieren	34%	21%	44%	100%
10. Glastuinbouw	32%	21%	47%	100%
• Glasgroenten	26%	19%	56%	100%
• Glasplanten en - bloemen	35%	22%	43%	100%
11. Open teelten landbouw	25%	12%	63%	100%
12. Open teelten tuinbouw	36%	5%	59%	100%
• Open teelten fruitteelt	39%	5%	56%	100%
• Open teelten tuinbouw overig	26%	9%	66%	100%
13. Open teelten bloembollen	15%	5%	79%	100%
14. Open teelten boomkwekerij	21%	13%	66%	100%
15. Groothandel in bloembollen*	75%	9%	16%	100%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

Kolom 1 geeft aan in hoeverre de arbeidsmarkt per deelsector meer of minder gesloten is, dat wil zeggen meer of minder beperkt is tot de agrarische of groene sector. Meer gesloten zijn varkensverbetering (40%), paddenstoelenteelt (67%), pluimveehouderij (41%) en groothandel in bloembollen (75%).

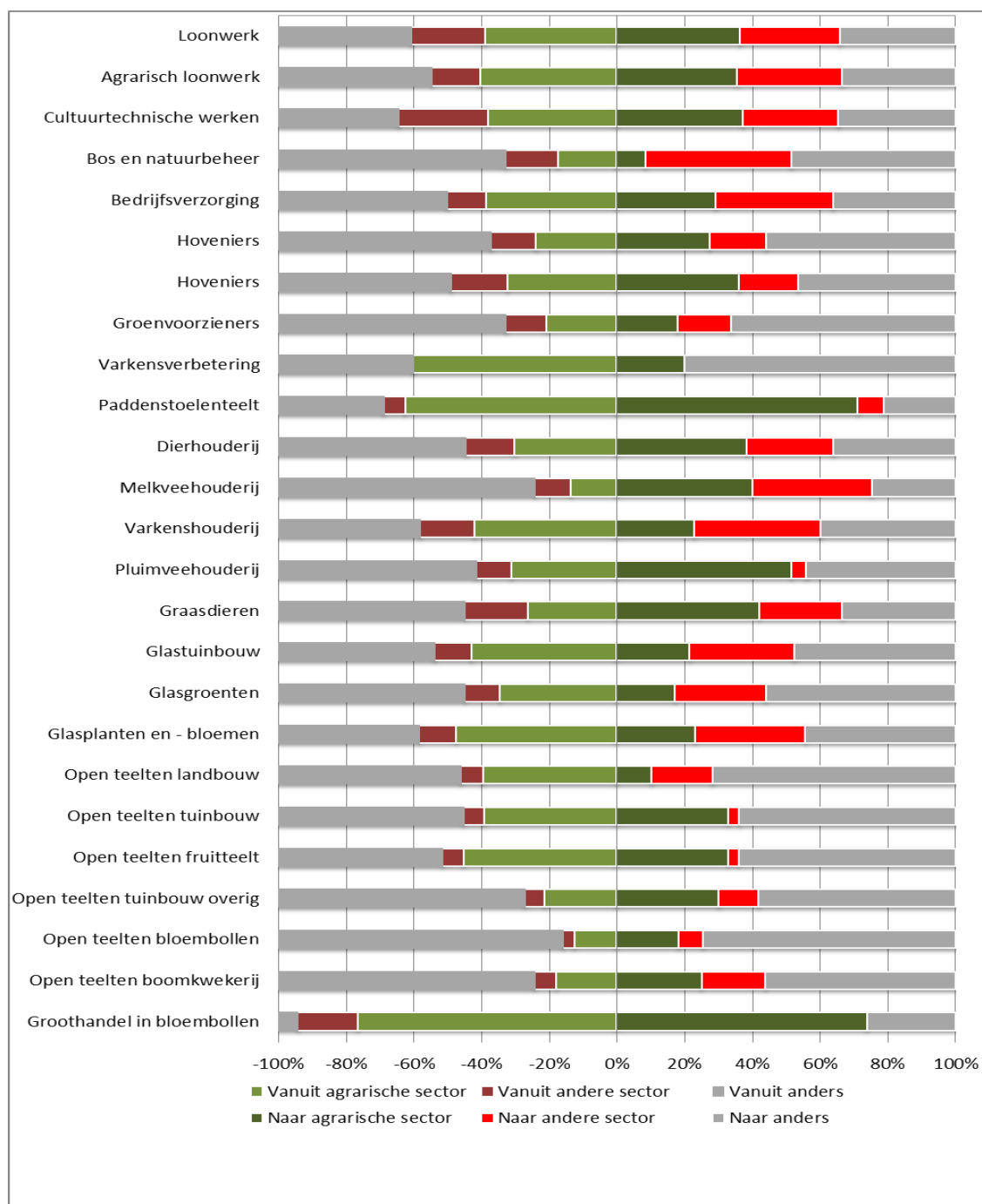
Kolom 2 tenslotte geeft aan in hoeverre er sprake is van intersectorale mobiliteit. Bij de meeste deelsectoren is sprake van enige afhankelijkheid van andere sectoren (lager dan circa 20%). Intersectorale mobiliteit komt minder voor bij varkensverbetering (0%), paddenstoelenteelt (7%), pluimveehouderij (7%), open teelt tuinbouw 5%), open teelt bloembollen (5%) en groothandel in bloembollen (9%).

In kolom 3 van tabel 5.1 is te zien welke deelsectoren relatief sterk afhankelijk zijn van de niet actieve (beroeps)bevolking en dus minder sterk afhankelijk zijn van werkenden: groenvoorzieners (67%), open teelten tuinbouw overig (66%), open teelten bloembollen (66%) en groothandel in bloembollen (16%).

In de volgende figuur 5.2 is visueel gemaakt in hoeverre de verschillende deelsectoren afhankelijk zijn van de eigen sector, andere sectoren en de niet actieve (beroeps)bevolking, zowel aan de instroomkant als aan de uitstroomkant. Meer grijs betekent een grotere afhankelijkheid van de niet actieve (beroeps)bevolking, meer rood betekent meer afhankelijkheid van andere sectoren (intersectorale mobiliteit) en meer groen betekent meer afhankelijkheid van de eigen agrarische en groene sectoren (gesloten arbeidsmarkten). De conclusies zijn hetzelfde als die bij tabel 5.1, met dien verstande dat hierbij ook is te zien waar de afhankelijkheid aan de instroom of aan de uitstroomkant bestaat.

Figuur 5.2 Afhankelijkheid van de agrarische/groene sector, van andere sectoren en van de niet actieve (beroeps)bevolking bij mobiliteit van personeel (instroom en uitstroom), in het afgelopen jaar per ultimo derde kwartaal 2014

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014.

6 Arbeidsmarktknelpunten

6.1 Openstaande vacatures

Per ultimo derde kwartaal 2014 is zeven procent van de bedrijven actief aan het werven voor nieuw personeel (tabel 6.1). Het grootste aandeel bedrijven met openstaande vacatures (op dit moment actief op zoek naar personeel) komt voor in de deelsector bos- en natuurbeheer (18%) en bedrijfsverzorging (30%).

In totaal staan er 2.700 vacatures open. Ten opzichte van het totaal aantal werknemers is dat 1,6 procent (vacaturegraad). Dit percentage komt overeen met het landelijk gemiddelde voor alle sectoren in Nederland (CBS). De bedrijfsverzorging heeft een relatief hoge vacaturegraad. Deze cijfers zijn indicatief vanwege relatief kleine aantallen. De uitkomsten achten wij plausibel.

Tabel 6.1 Openstaande vacatures per deelsector per ultimo derde kwartaal 2014

	Aandeel bedrijven met openstaande vacatures (actief op zoek naar personeel)	Aandeel openstaande vacatures t.o.v. aantal werknemers (vacaturegraad)*
1. Loonwerk	7%	1,0%
• Agrarisch loonwerk	6%	0,9%
• Cultuurtechnische werken	8%	1,2%
2. Bos en natuurbeheer	18%	1,4%
3. Bedrijfsverzorging*	30%	11,5%
4. Hoveniers	7%	1,4%
• Hoveniers	7%	2,5%
• Groenvoorzieners	7%	0,8%
5. Varkensverbetering	14%	1,0%
6. Paddenstoelenteelt*	2%	0,2%
7. Dierhouderij	6%	2,0%
• Melkveehouderij	4%	1,8%
• Varkenshouderij	11%	3,8%
• Pluimveehouderij	7%	1,0%
• Graasdieren	7%	0,9%
8. Glastuinbouw	8%	0,7%
• Glasgroenten	7%	0,9%
• Glasplanten en - bloemen	8%	0,6%
9. Open teelten landbouw	5%	1,1%
10. Open teelten tuinbouw	8%	4,3%
• Open teelten fruitteelt	5%	5,0%
• Open teelten tuinbouw overig	13%	2,7%
11. Open teelten bloembollen	5%	0,6%
12. Open teelten boomkwekerij	4%	0,6%
13. Groothandel in bloembollen*	13%	0,7%
Totaal	7%	1,6%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief.

6.2 Moeilijk vervulbare vacatures

6.2.1 Aandeel bedrijven met moeilijk vervulbare vacatures

In totaal 60 procent van de bedrijven met openstaande vacatures heeft moeilijk vervulbare vacatures (tabel 6.2). Hierbij is het aan de werkgever zelf overgelaten in hoeverre de vacature al of niet moeilijk vervulbaar zijn. Er bestaan duidelijke verschillen naar deelsector. De volgende cijfers zijn indicatief, omdat het hierbij bij alle deelsectoren gaat om kleine aantallen. Meer problemen met het vervullen van vacatures hebben bedrijven in loonwerk (71%) en specifiek cultuurtechnische werken (79%), bos en natuurbeheer (83%), bedrijfsverzorging (100%), varkensverbetering (100%), paddenstoelenteelt (100%), pluimveehouderij (79%) en open teelten bloembollen (76%). Minder problemen met het vervullen van vacatures hebben bedrijven in de deelsectoren graasdieren (37%), glasgroenten (42%), open teelten tuinbouw (42%), open teelten boomkwekerij (40%) en groothandel in bloembollen (0%).

Tabel 6.2 Moeilijk vervulbare vacatures per ultimo derde kwartaal 2014

	Aandeel bedrijven met moeilijk vervulbare vacatures (t.o.v. bedrijven met openstaande vacatures)*	Aandeel moeilijk vervulbare vacatures*	Aandeel openstaande vacatures geschikt voor schoolverlaters met groene mbo-opleiding*
1. Loonwerk	71%	55%	52%
• Agrarisch loonwerk	64%	59%	48%
• Cultuurtechnische werken	79%	53%	55%
2. Bos en natuurbeheer	83%	59%	45%
3. Bedrijfsverzorging	100%	26%	50%
4. Hoveniers	65%	54%	70%
• Hoveniers	68%	64%	58%
• Groenvoorzieners	53%	37%	93%
5. Varkensverbetering	100%	100%	0%
6. Paddenstoelenteelt	100%	100%	60%
7. Dierhouderij	60%	50%	67%
• Melkveehouderij	62%	60%	50%
• Varkenshouderij	58%	41%	72%
• Pluimveehouderij	79%	77%	100%
• Graasdieren	37%	37%	16%
8. Glastuinbouw	56%	46%	47%
• Glasgroenten	42%	23%	32%
• Glasplanten en -bloemen	64%	62%	58%
9. Open teelten landbouw	63%	61%	69%
10. Open teelten tuinbouw	42%	12%	19%
• Open teelten fruitteelt	42%	4%	9%
• Open teelten tuinbouw overig	42%	52%	64%
11. Open teelten bloembollen	76%	80%	100%
12. Open teelten boomkwekerij	40%	43%	63%
13. Groothandel in bloembollen	0%	0%	56%
Totaal	60%	36%	46%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. * Indicatief voor alle deelsectoren.

6.2.2 Aandeel moeilijk vervulbare vacatures

Ten opzichte van alle openstaande vacatures is 36 procent moeilijk vervulbaar (tabel 6.2). Hierbij is het aan de werkgever zelf overgelaten te bepalen in hoeverre de vacatures moeilijk vervulbaar zijn. In totaal gaat het – op enig moment – om ongeveer 1.000 moeilijk vervulbare vacatures in de gehele Colland-sector. De volgende cijfers zijn indicatief, omdat het hierbij bij alle deelsectoren gaat om kleine aantallen. Het hoogste aandeel moeilijk vervulbare vacatures is er in loonwerk (55%), bos en natuurbeheer (59%), hoveniers (64%), varkensverbetering (100%), paddenstoelenteelt (100%), melkveehouderij (60%), pluimveehouderij (77%), glasplanten en – bloemen (62%), open teelten landbouw (61%), open teelten tuinbouw overig (52%) en open teelten bloembollen (80%).

Door middel van een open vraag in het bedrijvenonderzoek is nagegaan om wat voor soort moeilijk vervulbare vacatures het gaat. Veruit het meest genoemd is de zelfstandig werkende, allround medewerker, al of niet met groene vingers (productie, teelt, oogst). Relatief veel wordt genoemd de meewerkend voorman, leidinggevende of bedrijfsleider. En ook de (vakbekwaam) hovenier wordt veel genoemd als moeilijk te verkrijgen personeel. Eveneens moeilijk vervulbaar zijn vacatures voor chauffeurs (trekkers, vrachtwagen, grond-zuigwagen) en machinisten (kraan, maai), onderhoudsmedewerkers en monteurs. In wat mindere mate zijn vacatures moeilijk vervulbaar voor het werken met dieren. Minder vaak genoemd zijn technici, specialisten (biologische landbouw, veredeling, exotische tuinplanten), boomverzorgers en stagiairs.

6.2.3 Openstaande vacatures voor schoolverlaters met een groene mbo-opleiding

Bijna de helft van de openstaande vacatures (46%) is geschikt voor schoolverlaters met een groene opleiding op mbo-niveau. De grootste aandelen zijn er bij hoveniers (70%), paddenstoelenteelt (60%), varkenshouderij (72%), pluimveehouderij (100%), glasplanten en – bloemen (58%), open teelten landbouw (69%), open teelten tuinbouw overig (64%), open teelten bloembollen (100%), open teelten boomkwekerij (63%) en groothandel in bloembollen (56%).

6.3 Toekomstige wervingsbehoefte

Een vijfde van de bedrijven (22%) verwacht het komende jaar nieuw personeel aan te nemen (tabel 6.3). Dit betekent dat 78 procent van de bedrijven verwacht het komende jaar geen personeel aan te nemen. Een relatief hoog aandeel bedrijven met een hoge verwachting ten aanzien van de toekomstige instroom is er in bedrijfsverzorging (57%), varkensverbetering (33%) en groothandel in bloembollen (43%). Een relatief lage verwachting is er behoefte bij dierhouderij (12%) en specifiek melkveehouderij (6%) en open teelten landbouw (12%).

Het aandeel nieuwe werknemers in het totaal van zittende werknemers is 13 procent. Een hoog instroompercentage in het komende jaar wordt verwacht in open teelten landbouw (24%), open teelten tuinbouw (53%) en open teelten bloembollen (42%). Deze hoge percentages hangen samen met de relatief grote inzet van seizoenwerkers en andere tijdelijke krachten in deze deelsectoren (zie ook tabel 3.1 en 4.1). Een laag instroompercentage wordt verwacht in loonwerk (3%), bos en natuurbeheer (2%), groenvoorzieners (3%), paddenstoelenteelt (2%), pluimveehouderij (3%) en open teelten boomkwekerij (3%). Deze percentages per deelsector zijn indicatief vanwege relatief geringe cel-vulling. Het aandeel voor het totaal achten wij betrouwbaar en plausibel.

Tabel 6.3 Toekomstige wervingsbehoefte in het komende jaar per ultimo derde kwartaal 2014

	Aandeel bedrijven die nieuwe instroom verwachten komende jaar	Totaal aantal nieuwe werknemers komende jaar t.o.v. totaal aantal werknemers op eigen loonlijst (2013)*
1. Loonwerk	22%	3%
• Agrarisch loonwerk	18%	2%
• Cultuurtechnische werken	26%	3%
2. Bos en natuurbeheer	22%	2%
3. Bedrijfsverzorging*	57%	17%
4. Hoveniers	26%	5%
• Hoveniers	27%	8%
• Groenvoorzieners	24%	3%
5. Varkensverbetering	33%	6%
6. Paddenstoelenteelt*	20%	2%
7. Dierhouderij	12%	4%
• Melkveehouderij	6%	4%
• Varkenshouderij	21%	7%
• Pluimveehouderij	15%	3%
• Graasdieren	13%	5%
8. Glastuinbouw	27%	10%
• Glasgroenten	27%	16%
• Glasplanten en - bloemen	27%	7%
9. Open teelten landbouw	12%	24%
10. Open teelten tuinbouw	29%	53%
• Open teelten fruitteelt	30%	63%
• Open teelten tuinbouw overig	27%	30%
11. Open teelten bloembollen	24%	42%
12. Open teelten boomkwekerij	20%	3%
13. Groothandel in bloembollen*	43%	5%
Totaal	22%	13%

Bron: Panteia bedrijvenonderzoek 2014. *Indicatief.

7 Conclusies

7.1 Inleiding

Alle conclusies zijn gebaseerd op het bedrijvenonderzoek, tenzij anders is aangegeven. De conclusies worden voorafgegaan door een beknopte samenvatting van de uitkomsten per deelsector.

7.2 Uitkomsten per deelsector samengevat

In tabel 7.1 zijn de resultaten per deelsector kwalitatief samengevat. Hierbij is als volgt te werk gegaan. Per deelsector zijn alle tabellen bekeken en zijn alle uitkomsten die afwijken van het gemiddelde geselecteerd (alle groene en oranje vakjes). Dit zijn de uitkomsten die per deelsector meer dan tien procentpunt afwijken van het gemiddelde van de hele Colland-sector, een afwijking naar boven of naar beneden. Alle gedetailleerde kwantitatieve resultaten per deelsector zijn te vinden op de website van Colland. Een samenvatting van de kwantitatieve resultaten zijn opgenomen in separate sectorfiches (zie website).

Tabel 7.1 Resultaten per deelsector samengevat

Deelsector	Lagere aandelen ten opzichte van het gemiddelde (Colland)	Hogere aandelen ten opzichte van het gemiddelde (Colland)
Agrarisch loonwerk	extern personeel, uitzendkrachten, bedrijven met uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid, vrouwen, nieuwe werknemers, instroom werklozen, vertrokken werknemers, instroom nieuwe werknemers volgend jaar	bedrijven volgen cao, vast dienstverband, instroom schoolverlaters, uitstroom andere sector, moeilijk vervulbare vacatures
Cultuurtechnische werken	uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid, vrouwen, groene functies, nieuwe werknemers, vertrokken werknemers, instroom nieuwe werknemers volgend jaar	bedrijven volgen cao, vast dienstverband, instroom schoolverlaters, uitstroom andere sector
Bos en natuurbeheer	werknemers kleinbedrijf, extern personeel, uitzendkrachten, bedrijven met uitzendkrachten, kosten uitzendwerk, middelbare school of lbo, uitvoerende of dienstverlenende functie, uitstroom, nieuwe werknemers volgend jaar	vast dienstverband, ouderen, hbo en wo, groene functie, instroom, vertrek door pensioen, vertrek andere sector, bedrijven met openstaande vacatures, bedrijven met moeilijk vervulbare vacatures, moeilijk vervulbare vacatures
Bedrijfsverzorging*	bedrijven kleinbedrijf, bedrijven volgen cao, werknemers kleinbedrijf, bedrijven met uitzendkrachten, ouderen, groene functies, moeilijk vervulbare vacatures	kosten uitzendarbeid, hbo en wo, uitvoerende dienstverlenende functie, bedrijven met nieuwe instroom, bedrijven met uitstroom, vertrekkende werknemers naar andere sector, bedrijven met openstaande vacatures, openstaande vacatures, bedrijven met moeilijk vervulbare vacatures, bedrijven met nieuwe instroom komende jaar

Deelsector	Lagere aandelen ten opzichte van het gemiddelde (Colland)	Hogere aandelen ten opzichte van het gemiddelde (Colland)
Hoveniers	uitzendkrachten, bedrijven met uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid, vrouwen, middelbare school of lbo	bedrijven kleinbedrijf, werknemers kleinbedrijf, extern personeel, groene functies, moeilijk vervulbare vacatures
Groenvoorzieners	bedrijven kleinbedrijf, werknemers kleinbedrijf, uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid	bedrijven met uitzendkrachten, vast dienstverband, instroom, uitstroom, uitstroom werkloosheid, uitstroom pensioen
Varkensverbetering	werknemers kleinbedrijf, extern personeel, uitzendkrachten, bedrijven met uitzendkrachten, middelbare school of lbo, groene functie, werkenden in de instroom, uitstroom, uitstroom andere sector dan Colland	vast dienstverband, hbo en wo, bedrijven met instroom, bedrijven met uitstroom, vertrek werkloosheid en pensioen, (bedrijven met) moeilijk vervulbare vacatures, bedrijven met nieuwe instroom volgend jaar
Paddenstoelenteelt	bedrijven kleinbedrijf, bedrijven volgen cao, vast dienstverband, jongeren met vast dienstverband, hbo en wo, groene functie, schoolverlaters en herintreders in instroom, nieuwe werknemers volgend jaar	extern personeel, uitzendkrachten, bedrijven met uitzendkrachten, vrouwen, middelbare school of lbo, uitvoerende of dienstverlenende functie, bedrijven met instroom afgelopen jaar, werkenden in instroom, bedrijven met uitstroom, (bedrijven met) moeilijk vervulbare vacatures
Melkveehouderij	bedrijven volgen cao, (bedrijven met) uitzendkrachten, middelbare school of lbo, bedrijven met instroom, werkenden in instroom, uitstroom, bedrijven met instroom komende jaar	kleinbedrijf, werknemers kleinbedrijf, vrouwen, groene functies, schoolverlaters in instroom, werklozen en herintreders in instroom, bedrijven met uitstroom, uitstroom naar buiten Colland, moeilijk vervulbare vacatures
Varkenshouderij	uitzendkrachten, werklozen en herintreders in instroom, bedrijven met uitstroom, uitstroom	kleinbedrijf, werknemers kleinbedrijf, groene functies, werkenden in instroom, uitstroom naar buiten Colland
Pluimveehouderij	extern personeel, uitzendkrachten, uitvoerende of dienstverlenende functies, bedrijven met instroom, instroom, werklozen en herintreders in instroom, bedrijven met uitstroom, uitstroom, nieuwe werknemers volgend jaar	werknemers kleinbedrijf, werkenden in instroom, (bedrijven met) moeilijk vervulbare vacatures
Graasdieren	bedrijven volgen cao, (bedrijven met) uitzendkrachten, aandeel middelbare school of lbo, groene functies, bedrijven met instroom, bedrijven met uitstroom, uitstroom, bedrijven met moeilijk vervulbare vacatures	Kleinbedrijf, werknemers kleinbedrijf, vast dienstverband, vrouwen, vertrek werknemers naar buiten Colland

Deelsector	Lagere aandelen ten opzichte van het gemiddelde (Colland)	Hogere aandelen ten opzichte van het gemiddelde (Colland)
Glasgroenten	kleinbedrijf, (bedrijven met) moeilijk vervulbare vacatures	bedrijven volgen cao, extern personeel, (bedrijven met) uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid, vrouwen, bedrijven met instroom, bedrijven met uitstroom, vertrek werknemers naar buiten Colland
Glasplanten en - bloemen	kleinbedrijf, werknemers kleinbedrijf	bedrijven volgen cao, (bedrijven met) uitzendkrachten, vast dienstverband, werklozen en herintreders in instroom, bedrijven met uitstroom, vetrek werknemers naar buiten Colland, moeilijk vervulbare vacatures
Open teelten landbouw	bedrijven met uitstroom	kleinbedrijf, werknemers kleinbedrijf, extern personeel, uitzendkrachten, groene functie, uitvoerende of dienstverlenende functie, instroom, uitstroom, moeilijk vervulbare vacatures, nieuwe werknemers volgend jaar
Open teelten fruitteelt	extern personeel, vast dienstverband, middelbare school of lbo, schoolverlaters in instroom, (bedrijven met) moeilijk vervulbare vacatures	bedrijven met uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid, groene functies, instroom, werklozen en herintreders in instroom, uitstroom, nieuwe werknemers volgend jaar
Open teelten tuinbouw overig	Werkenden in instroom, bedrijven met moeilijk vervulbare vacatures	werknemers kleinbedrijf, bedrijven met uitzendkrachten, vrouwen, groene functies, bedrijven met instroom, werklozen en herintreders in instroom, bedrijven met uitstroom, uitstroom, moeilijk vervulbare vacatures, nieuwe werknemers volgend jaar
Open teelten bloembollen	vast dienstverband, werkenden in instroom	bedrijven volgen cao, bedrijven met uitzendkrachten, instroom, schoolverlaters in instroom, uitstroom, (bedrijven met) moeilijk vervulbare vacatures, nieuwe werknemers volgend jaar
Open teelten boomkwekerij	extern personeel, uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid, werkenden in instroom, bedrijven met moeilijk vervulbare vacatures, nieuwe werknemers volgend jaar	bedrijven volgen cao, bedrijven met uitzendkrachten, groene functies, werklozen en herintreders in instroom, bedrijven met uitstroom, vertrek wegens pensioen,
Groothandel in bloembollen	kleinbedrijf, extern personeel, uitzendkrachten, kosten uitzendarbeid, uitvoerende of dienstverlenende functie, werklozen en herintreders in instroom, bedrijven met uitstroom, uitstroom, vertrek naar buiten Colland, (bedrijven met) moeilijk vervulbare vacatures	bedrijven volgen cao, bedrijven met uitzendkrachten, vast dienstverband, groene functies, bedrijven met instroom, werkenden in instroom, uitstroom naar werkloosheid, bedrijven met nieuwe instroom volgend jaar

7.3 Conclusies bedrijven

1. Eind 2013 zijn er 15.361 bedrijven met werknemers opgenomen in de Colland administratie. De meeste bedrijven zijn er in de glastuinbouw (19%), dierhouderij (17%) en hoveniers (17%). Het totaal aantal bedrijven is sinds 2006 met 10 procent afgenomen. De grootste toename van het aantal bedrijven is te zien bij bedrijfsverzorging (+24%) en de grootste daling bij glastuinbouw (-28%) (bron: Colland).
2. De Colland-sector bestaat voor 60 procent uit bedrijven met maximaal vijf werknemers. De melkveehouderij heeft het grootste aandeel kleine bedrijven (95%). Slechts 1 procent van de bedrijven heeft 100 of meer werknemers.
3. Elk van de 20 deelsectoren heeft een eigen geografische concentratie van bedrijven. In de regio Noord is er een relatief groot aandeel bedrijven in bedrijfsverzorging, in Noord-West teelten van bloembollen en groothandel in bloembollen, in Midden-West glasplanten- en bloemen, in Oost varkensverbetering en bos- en natuurbeheer, in Zuid-West open teelten fruitteelt en Zuid-Oost paddenstoelenteelt en varkenshouderij.
4. Het grootste deel van de bedrijven geeft aan onder een cao te vallen (82%). Een deel van de bedrijven geeft aan niet onder een cao te vallen (18%). Dit kan worden verklaard doordat er in sommige deelsectoren geen (algemeen verbindend verklaarde) cao is, bijvoorbeeld de paddenstoelenteelt. In de meeste deelsectoren is het aandeel hoger dan 90 procent.

7.4 Conclusies werkzame personen

5. Het gemiddelde aantal werknemers in 2013 is 118.020, inclusief groenvoerdrogerijen (jaargemiddelde gebaseerd op de maandcijfers). Het aandeel van de glastuinbouw is grootst (31%), met vooral glasplanten- en bloemen. Ook loonwerk is relatief goed vertegenwoordigd in de Colland-populatie (bron: Colland).
6. Het aantal werknemers is per 2013 twee procent lager vergeleken met 2006. Na een toename van het aantal werknemers met acht procent tot 2008 volgt een gestage jaarlijkse daling tot en met 2013. Een sterke toename is er in varkensverbetering en bos- en natuurbeheer. Een sterke afname is er in bedrijfsverzorging, paddenstoelenteelt, glastuinbouw, open teelten bloembollen en groothandel bloembollen (bron: Colland).
7. Driekwart van alle werknemers (77%) werkt bij een kwart van de bedrijven (24%). Dit betekent dat er een groot deel bedrijven is met relatief weinig werknemers (zie ook conclusie 2). Kleinschaligheid komt vooral voor in melkveehouderij en veel minder in bedrijfsverzorging en varkensverbetering (bron: Colland).
8. De werknemers van Colland-bedrijven samen zijn redelijk gelijk verspreid over Nederland, maar wel met grote concentraties van deelsectoren in bepaalde regio's. In de regio Noord is er een relatief groot aandeel werknemers in bedrijfsverzorging, in Noord-West teelten van bloembollen en groothandel in bloembollen, in Midden-West glasplanten- en bloemen, in Oost bos- en natuurbeheer en pluimveehouderij, in Zuid-West open teelten fruitteelt en Zuid-Oost paddenstoelenteelt, varkenshouderij en varkensverbetering.
9. Per ultimo derde kwartaal 2014 zijn er 45 duizend personen werkzaam bij Colland-bedrijven, die niet op de eigen loonlijst staan (extern personeel). Dit is een momentopname, waarbij bekend is dat dit aantal sterk fluctueert door het jaar heen.

Ten opzichte van alle werknemers in 2013 is het aandeel extern personeel 38 procent. Het aandeel is het hoogst in glasgroenten en open teelten landbouw.

10. Extern personeel bestaat voor een belangrijk deel uit uitzendkrachten. De helft van de bedrijven heeft in het afgelopen jaar gebruik gemaakt van uitzendwerk (49%). Ongeveer een derde van de loonkosten bestaat uit kosten voor uitzendwerk (32%). Per ultimo derde kwartaal 2014 zijn 27.000 uitzendkrachten aan het werk. Dit is een momentopname, waarbij bekend is dat dit aantal sterk fluctueert door het jaar heen. Ten opzichte van alle werknemers in 2013 is het aandeel uitzendkrachten 23 procent. Het aandeel is het hoogst in glasgroenten.
11. Ruim een derde van alle bedrijven die gebruik maken van uitzendwerk (36%) is er niet van op de hoogte of het uitzendbureau beschikt over het SNA-keurmerk gebaseerd op NEN 4400-1 certificaat. Voor zover de bedrijven er wel van op de hoogte zijn beschikken de uitzendbureaus waarmee wordt gewerkt wel over een SNA-keurmerk.
12. Buitenlandse – en vooral Poolse – uitzendkrachten komen in absolute aantallen vooral voor bij bedrijfsverzorging, paddenstoelenteelt, glasgroenten, glasplanten en - bloemen, open teelten landbouw, open teelten fruitteelt en open teelten bloembollen. Uitzendkrachten uit andere landen komen vooral voor in de glastuinbouw.
13. Twee derde van de werknemers heeft een vast contract (67%) en een derde een tijdelijk contract (33%). Een relatief hoog aandeel tijdelijke contracten is er in de paddenstoelenteelt, glasgroenten, open teelten fruitteelt en open teelten bloembollen.
14. Het aandeel vrouwen met een vast dienstverband is met 23 procent lager dan het aandeel mannen (77%). Alleen in de paddenstoelenteelt is het aandeel vrouwen hoger dan het aandeel mannen. Loonwerk kent het laagste aandeel vrouwen met een vast dienstverband.
15. Driekwart van alle werknemers met een vast dienstverband valt in de leeftijdsgroep 25 tot 55 jaar (75%), 12 procent is jonger dan 25 jaar en 13 procent is 55 jaar en ouder. Het aandeel ouderen is het hoogst in bos- en natuurbeheer en het laagst in bedrijfsverzorging.
16. Een zesde van de werknemers met een vast dienstverband heeft een opleiding van maximaal middelbare school (16%), een kwart heeft lager beroepsonderwijs afgerond (24%), de helft heeft een opleiding op mbo-niveau (47%) en de overige werknemers een opleiding op het niveau van hbo en wo (13%). De paddenstoelenteelt heeft het hoogste aandeel lager opgeleiden. De varkensverbetering heeft het hoogste aandeel hoger opgeleiden (hbo+).
17. Van alle werknemers met een vast dienstverband en een mbo-opleiding (46%) heeft 12 procent het mbo-niveau 1, 12 procent heeft niveau 2, 35 heeft procent niveau 3 en 41 procent heeft niveau 4. Het hoogste aandeel niveau 1 is er in groenvoorziening en het hoogste aandeel niveau 4 komt voor in de deelsectoren graasdieren, open teelten bloembollen en open teelten boomkwekerij.
18. Bijna alle bedrijven hebben werknemers in vaste dienst met groene functies (84%). Bijna de helft van alle werknemers werkt in een groene functies (46%). Het laagste aandeel komt voor in bedrijfsverzorging en het hoogste in de varkenshouderij.
19. De meeste werknemers in vaste dienst werken in een uitvoerende of dienstverlenende functie (59%). Dit aandeel is het hoogst in bedrijfsverzorging en het laagst in groothandel bloembollen. In administratieve en commerciële functies werkt 13 procent van de werknemers, met het laagste aandeel bij bedrijfsverzorging en het hoogste aandeel bij groothandel bloembollen.

7.5 Conclusies nieuwe instroom

20. Bijna een derde van de bedrijven (32%) heeft het afgelopen jaar werknemers aangenomen, samen ruim 18.000 nieuwe werknemers. Dat komt overeen met 16 procent van het werknemersbestand. Dit instroompercentage is het hoogst bij open teelten fruitteelt en open teelten bloembollen en het laagst bij loonwerk en pluimveehouderij.
21. Van de ruim 18.000 nieuwe werknemers is een kwart (25%) afkomstig van het onderwijs, vooral bij melkveehouderij. Ruim een derde (38%) is afkomstig van andere bedrijven in de agrarische of groene sector, het minst bij open teelten bloembollen. Een achtste (12%) komt van andere sectoren. Een kwart (24%) betreft werklozen of herintreders, vooral bij open teelten.
22. Van de totale instroom van nieuw personeel in het afgelopen jaar heeft 42 procent een opleiding van maximaal middelbare school, 14 procent lbo, 30 procent mbo, 13 procent hbo+. Bedrijven in open teelten tuinbouw hebben het hoogste aandeel lager opgeleiden in de nieuwe instroom en bedrijven in de groothandel bloembollen het hoogste aandeel hbo+.
23. Van alle nieuwe werknemers met een mbo-opleiding (30%) heeft vijf procent het mbo-niveau 1, 11 procent heeft niveau 2, 39 procent heeft niveau 3 en 45 procent heeft niveau 4. Het hoogste aandeel niveau 1 is er in open teelten boonkwekerij en het hoogste aandeel niveau 4 in open teelten bloembollen.
24. Naar opleidingsrichting betreft de nieuwe instroom vooral een groene richting (41%). Veel minder komt voor een technische, economisch-administratieve, sociaal-verzorgende, handels- en horeca-richting.

7.6 Conclusies uitstroom

25. Een derde van alle bedrijven (33%) heeft het afgelopen jaar te maken gehad met vertrekkende werknemers, circa 21.500. Dat komt overeen met 17 procent van het werknemersbestand. Het uitstroompercentage is het hoogst bij open teelten fruitteelt en open teelten bloembollen en het laagst bij loonwerk, dierhouderij en groothandel in bloembollen.
26. Van de circa 21.500 vertrekkende werknemers is een derde (34%) een opleiding gaan doen, 29 procent heeft een baan gevonden bij een ander bedrijf in de agrarische of groene sector, 13 procent bij een bedrijf in een andere sector, drie procent is voor zichzelf begonnen, tien procent is werkloos geworden, drie procent arbeidsongeschikt en zes procent is met pensioen. Van vier procent is de bestemming onbekend.

7.7 Conclusies groei en doorstroom

27. Het saldo van instroom en uitstroom is min 2.150 werknemers, wat overeenkomt met een daling van de omvang van het werknemersbestand met 1,8 procent. Hiermee is de dalende trend van de afgelopen jaren voortgezet (zie ook conclusie 6). De grootste daling doet zich voor in open teelten fruitteelt en open teelten bloembollen en de grootste toename in de varkenshouderij.
28. Bij een aantal deelsectoren is sprake van een relatief lage intersectorale mobiliteit (lage instroom van en uitstroom naar andere sectoren buiten de agrarische en groene sector).

7.8 Conclusies arbeidsmarktknelpunten

29. Per ultimo derde kwartaal 2014 is zeven procent van de bedrijven actief aan het werven voor nieuw personeel. In totaal staan er 2.700 vacatures open. De bedrijfsverzorging heeft het hoogste aandeel bedrijven met openstaande vacatures en de melkveehouderij en open teelten boomkwekerij het laagste aandeel.
30. Het aantal openstaande vacatures ten opzichte van het aantal werknemers is 1,6 procent (vacaturegraad). De bedrijfsverzorging en open teelten tuinbouw hebben de hoogste vacaturegraad en de paddenstoelenteelt de laagste.
31. In totaal 60 procent van de bedrijven met openstaande vacatures heeft moeilijk vervulbare vacatures. Ten opzichte van alle bedrijven is dit vier procent. Het aandeel moeilijk vervulbare vacatures in alle openstaande vacatures is 36 procent. In de open teelten bloembollen, pluimveehouderij en varkensverbetering is dit aandeel relatief hoog.
32. Bijna de helft van de openstaande vacatures (46%) is geschikt voor schoolverlaters met een groene opleiding. De meeste kansen hierop zijn er in de open teelten bloembollen, pluimveehouderij en groenvoorzieners.

7.9 Conclusies toekomst arbeidsmarkt

33. Een vijfde van de bedrijven (22%) verwacht het komende jaar nieuw personeel aan te nemen, en vooral bedrijven in groothandel in bloembollen, bedrijfsverzorging en varkensverbetering.
34. Het aandeel nieuwe werknemers in het totaal van zittende werknemers is 13 procent. Open teelten fruitteelt en open teelten bloembollen hebben de hoogste instroompercentages voor het komende jaar.

7.10 Dwarsdoorsnede deelsectoren samen

- a. Een sterke daling van het aantal bedrijven gaat gepaard met een minder sterke daling van het aantal werknemers, wat schaalvergroting impliceert (bron: Colland).
- b. De jaarlijkse daling van het aantal werknemers vanaf 2008 zet zich in 2014 en 2015 vermoedelijk door, gezien het saldo van instroom en uitstroom in het afgelopen jaar (-1,8%) en het lagere instroompercentage voor het komende jaar (13%) vergeleken met het instroompercentage van het afgelopen jaar (16%).
- c. Zowel de bedrijven als de werknemers zijn per sector sterk geografisch gelokaliseerd. Dit maakt dat een sectorale beleidsaanpak al snel regionaal of zelfs lokaal wordt en andersom. Landelijke arbeidsmarktbeleid wordt hierdoor bemoeilijkt, vanwege de sectorale verschillen.
- d. Het aandeel jonge werknemers in de Colland-sector (tot 25 jaar) is met 12 procent hoger dan in de totale werkende beroepsbevolking (5%) en het aandeel ouderen is juist lager (13% versus 19%). De toekomstige vervangingsvraag als gevolg van pensionering van werknemers is in de sector minder groot dan in de rest van Nederland. Tegelijkertijd is sprake van een afnemende uitbreidingsvraag. Tussen de afzonderlijke deelsectoren bestaan echter grote verschillen.

- e. Het aandeel werknemers met een mbo-opleiding is met 47 procent hoger dan in de werkende beroepsbevolking in Nederland (23%, exclusief niveau 1), maar het aandeel hbo+ is met 13 procent lager dan in de werkende beroepsbevolking (24%). Bijna een derde van de nieuwe instroom betreft mbo-ers. Deze uitkomsten onderstrepen het belang van samenwerking van de sector en de beroepsopleidingen op mbo-niveau.
- f. Er zijn aanknopingspunten voor intersectorale mobiliteit binnen de agrarische en groene sectoren, waarbij rekening moet worden gehouden met de regionale dimensie (zie ook c).
- g. Het aandeel werknemers met alleen middelbare school (algemeen vormend onderwijs) in de nieuwe instroom is met 42 procent hoger dan het aandeel werknemers met alleen middelbare school onder de zittende werknemers (16%). Dit hangt vermoedelijk samen met seizoenswerk, waarvoor grote aantallen werknemers worden ingezet voor tijdelijk werk waarvoor geen beroepsopleiding nodig is.
- h. Werkgevers verwachten een daling van aantal werknemers het komende jaar. Daarbij is de vervangingsvraag als gevolg van pensionering relatief laag vergeleken met de rest van Nederland. Het aandeel vacatures en het aandeel moeilijk vervulbare vacatures lijken niet hoog vergeleken met andere sectoren. Deze uitkomsten duiden eerder op een probleem van overcompleteet dan van tekorten in de sector als geheel. Tegelijkertijd is niet uit te sluiten dat er voor bepaalde functies onvoldoende gekwalificeerd aanbod beschikbaar is, zoals mensen met een groene beroepsopleiding (hoveniers), chauffeurs, machinisten, onderhoudsmedewerkers en monteurs.
- i. Bijna de helft van de openstaande vacatures is geschikt voor schoolverlaters met een groene opleiding, terwijl een kwart van de nieuwe instroom uit schoolverlaters bestaat. Het kan zijn dat de opleiding niet goed aansluit bij het werk en het kan ook zo zijn dat schoolverlaters hun kansen laten liggen en dat bedrijven deze doelgroep onvoldoende benaderen. Aannemelijk is in elk geval dat er in absolute zin een tekort bestaat aan gekwalificeerde schoolverlaters. Het grootste deel van de schoolverlaters met een mbo-diploma (71%) vindt werk in de agrarische en groene sector (bron: Aequor).

Responsverantwoording

De totale respons was 3.216. Na correctie zijn er 47 bedrijven verwijderd, waardoor er uiteindelijk 3.169 bedrijven resteren voor analyse. Dit komt overeen met 21 procent van alle bedrijven in het Colland-bestand. De steekproefaantallen zijn gewogen naar de populatieverdeling, op basis van het aantal bedrijven in de 13 Colland-sectoren naar zes grootteklassen (aantal werknemers). Hiermee is een representatief beeld ontstaan van alle bedrijven in het Colland-bestand.

Tabel B.1 Respons per deelsector

Respons per deelsector	Steekproef	Populatie ultimo 2013	Aandeel respons in populatie
1. Loonwerk	342	2.208	15%
• Agrarisch loonwerk	188	1.240	15%
• Cultuurtechnische werken	154	968	16%
2. Bos en natuurbeheer	98	188	52%
3. Bedrijfsverzorging	8	36	22%
4. Hoveniers	474	2.700	18%
• Hoveniers	346	2.173	16%
• Groenvoorzieners	128	527	24%
5. Varkensverbetering	12	12	100%
6. Paddenstoelenteelt*	27	159	17%
7. Dierhouderij	723	2.598	28%
• Melkveehouderij	337	1.184	28%
• Varkenshouderij	158	582	27%
• Pluimveehouderij	99	375	26%
• Graasdieren	129	457	28%
8. Glastuinbouw	578	2.811	21%
• Glasgroenten	207	1.004	21%
• Bloemkwekerijgewassen of glasbloemen	371	1.807	21%
9. Open teelten landbouw	316	1.093	29%
• Open teelten tuinbouw	214	1.762	12%
• Open teelten fruitteelt	153	1.271	12%
10. Open teelten tuinbouw overig	61	491	12%
11. Open teelten bloembollen	95	562	17%
12. Open teelten boomkwekerij	266	1.127	24%
13. Bloembollengroothandel*	16	97	16%
Totaal, exclusief groenvoederbedrijven	3.169	15.353	21%
Groenvoederbedrijven	0	8	
Totaal, inclusief groenvoederbedrijven	3.169	15.361	

*Indicatief

Van groenvoederbedrijven – bestaande uit acht bedrijven - heeft geen enkel bedrijf aan het onderzoek meegedaan en deze deelsector is dan ook buiten beschouwing gelaten. Interieurbeplanters zijn toegevoegd aan hoveniers om voldoende cel-vulling te creëren. Aan de andere kant zijn loonwerkers uitgesplitst in agrarisch loonwerk en cultuurtechnische werken, waarbij meststoffendistributie is toegevoegd aan agrarisch loonwerk. Op deze wijze zijn voor 20 deelsectoren resultaten gegeven, waarbij de resultaten van de bedrijfsverzorging, de paddenstoelenteelt en de groothandel in bloembollen indicatief zijn. Hierbij is een grens aangehouden van minimaal 95

waarnemingen per deelsector. Open teelten tuinbouw overig haalt dit criterium niet, maar de resultaten zijn over het algemeen plausibel. Voor een aantal analyses schiet de cel-vulling in deze deelsector te kort en zijn de uitkomsten indicatief. Bij subvragen waarbij sprake is van subpopulaties hebben wij een grens gesteld van minimaal 60 waarnemingen. Indicatieve uitkomsten zijn in elke tabel aangegeven met een asterisk (*). De resultaten van 17 deelsectoren zijn op deze manier beschouwd voldoende betrouwbaar en representatief.

Vergelijking aandeel werknemers per deelsector volgens de enquête (Panteia) en volgens de registratie (Colland).

Het schatten van het aantal werknemers op basis van een steekproefonderzoek onder bedrijven is over het algemeen een lastige zaak. Registraties leveren wat dat betreft meer betrouwbare uitkomsten op, zeker wanneer het gaat om gedetailleerde uitsplitsingen. Om een beeld te krijgen van de validiteit van de metingen hebben wij een vergelijking gemaakt van de uitkomsten van het bedrijvenonderzoek en de registraties. De verdeling tussen deelsectoren is vrijwel identiek (zie onderstaande tabel). Dit is een duidelijke aanwijzing dat de gekozen aanpak van het bedrijvenonderzoek een goede is geweest en dat de resultaten goed bruikbaar zijn voor analyse. Het aantal werknemers is in dit onderzoek gebaseerd op de registratie, omdat deze gegevens "de werkelijkheid" het meest precies weergeven. Voor de verdere uitsplitsingen is gebruik gemaakt van het bedrijvenonderzoek.

Tabel B.2 Vergelijking aandeel werknemers (bedrijvenonderzoek Panteia) en aandeel werknemers (registratie Colland)

Aandeel in het totaal aantal werknemers (kolompercentages)	Werknemers 2013 (bedrijvenonderzoek Panteia)	Werknemers ultimo 2013 (registratie Colland)	Werknemers maandgemiddelde 2013 (registratie Colland)
1. Loonwerk	16%	19%	19%
2. Bos en natuurbeheer	2%	2%	2%
3. Bedrijfsverzorging	4%	2%	2%
4. Hoveniers	15%	13%	13%
5. Varkensverbetering	0%	0%	0%
6. Paddenstoelenteelt	2%	2%	2%
7. Dierhouderij	6%	8%	8%
8. Glastuinbouw	30%	31%	32%
9. Open teelten landbouw	3%	3%	3%
10. Open teelten tuinbouw	11%	7%	8%
11. Open teelten bloembollen	3%	3%	3%
12. Open teelten boomkwekerij	8%	7%	7%
13. Groothandel in bloembollen	1%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%

Vergelijking aandeel aangenomen personen (enquête) en aandeel nieuwe dienstverbanden (registratie)

Als controle op de uitkomsten van het aantal nieuw aangenomen personeel voor de eigen loonlijst (sectie 3.1) is een vergelijking gemaakt met de nieuwe instroom volgens de registratie van Colland. Bij dit laatste betreft het nieuwe dienstverbanden in de periode van 11 maanden (februari-december 2013). De uitkomsten komen vrij goed overeen, met uitzondering van glastuinbouw en de open teelten tuinbouw. In de glastuinbouw is het aandeel nieuw aangenomen personeel hoger dan het aandeel nieuwe dienstverbanden, terwijl het in de open teelten tuinbouw net andersom is. Desalniettemin zijn de verdelingen wel zodanig goed dat wij de uitkomsten van deze analyse zien als een ondersteuning van de plausibiliteit van de enquête-uitkomsten.

Tabel B.3 Vergelijking aandeel aangenomen personen (Panteia) en aandeel nieuwe dienstverbanden (Colland)

	Aandeel deelsector in totaal aantal nieuw aangenomen personeel eigen loonlijst (Panteia)	Aandeel deelsector in totaal aantal nieuwe dienstverbanden (Colland)
1. Loonwerk	6%	9%
2. Bos en natuurbeheer	1%	1%
3. Bedrijfsverzorging	3%	1%
4. Hoveniers	7%	8%
5. Varkensverbetering	0%	0%
6. Paddenstoelenteelt	2%	5%
7. Dierhouderij	3%	5%
8. Glastuinbouw	21%	31%
9. Open teelten landbouw	5%	3%
10. Open teelten tuinbouw	39%	20%
11. Open teelten bloembollen	7%	6%
12. Open teelten boomkwekerij	4%	8%
13. Groothandel in bloembollen	0%	2%
Totaal	100%	100%
Exclusief groenvoederbedrijven en rundveeverbetering		

Bijlage 2 **Bronnen**

Aequor-registratie, MBO-schoolverlaters met diploma.

CBS, Statline.

Colland Administratie zoals bewerkt door Colland Bestuursbureau.

UWV, *Vacatures in Nederland 2013. De vacaturemarkt en personeelswerving in beeld*, Amsterdam, 2014.

Wit, J.de, P. Donker van Heel en D. van Buren, *Arbeidsmarktmonitor Tuinbouw 2012*, Ecorys, Rotterdam, 2012.

Bijlage 3 Arbeidsmarktregio's naar district

District Noord: Friesland, Groningen, Drenthe

District Noord-West: Groot Amsterdam, Noord-Holland Noord, Zaanstreek/Waterland, Zuid-Kennemerland

District Midden-West: Flevoland, Gooi- en Vechtstreek, Haaglanden, Holland Rijnland, Midden-Holland, Midden-Utrecht, Oost-Utrecht, Zuid-Holland Centraal

District Oost: Achterhoek, Food Valley, IJsselvechtstreek, Midden-Gelderland, Rivierenland, Stedendriehoek, Twente, Zuid-Gelderland

District Zuid-West: Drechtsteden, Gorinchem, Rijnmond, West-Brabant, Zeeland

District Zuid-Oost: Helmond-De Peel, Midden-Brabant, Midden-Limburg, Noord-Limburg, Noordoost-Brabant, Zuid-Limburg, Zuidoost-Brabant

Panteia
Bredewater 26
PO BOX 7001
2701 AA Zoetermeer
The Netherlands
tel: +31 79 322 20 00
fax: +31 79 322 20 01
info@panteia.nl
www.panteia.nl

